

Role folkloru v životě současnosti na Podluží pro sociální pedagogiku – případová studie

Lenka Svobodová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka Svobodová**
Osobní číslo: **H128396**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Role folkloru v životě současnosti na Podluží pro sociální pedagogiku – případová studie**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na lidové tradice, folklor, životní styl v mikroregionu Podluží. Srovnání starých a nových folklorních nebo od folkloru odvozených prvků.

Součástí práce bude empirické šetření s využitím kvalitativních výzkumných postupů. Cílem je ukázat možnosti folkloru jako socializačního a preventivního činitele.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Frolec, Václav. Prostá krása. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1984.

Hendl, Jan. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005.

Jeřábek, Richard, Frolec Václav a Holý Dušan. Podluží: Kniha o lidovém umění. Brno - Krajské nakladatelství 1962.

Kraus, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2008.

Pavlicová, Martina. Lidová kultura a její historicko-společenské reflexe.

Procházka, Miroslav. Sociální pedagogika. 1. vyd. Praha: Grada, 2012.

Procházková, Dana. Případová studie a metodika pro její sestavení. Praha: Ministerstvo vnitra.

Další literatura bude obsažena v "Projektu bakalářské práce" a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.**
Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce: **15. prosince 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.

děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 13.04.2015

LENKA SVOBODOVA
.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce poukazuje na roli folkloru v životě současnosti na Podluží, demonstrováné na obci Kostice. I když tradice a zvyky ztratily svoji původní podobu, zůstávají významným článkem socializace jedince. Cílem sociální pedagogiky je mimo jiné usměřovat jedince k plnohodnotnému využívání volného času, odstraňovat sociální izolaci člověka ve společnosti. Folklor a veškeré aktivity s ním spojené tyto podmínky plní, což ukazují i výsledky praktické části práce.

Klíčová slova:

Folklor, Podluží, socializace, rodina, volný čas, životní styl, obec Kostice.

ABSTRACT

This bachelor thesis points at the role of folklore in the present life on Podluzi, demonstrated in the village Kostice. Although the customs and traditions have lost their original form, they remain important element of the socialization of individuals. The aim of the social pedagogy is, inter alia, to guide individuals to full use of their leisure time, to eliminate social isolation of man in society. Folklore and all activities associated with it fulfill these conditions, which shows the results of the practical part.

Keywords:

Folklore, Podluzi, socialization, family, leisure, lifestyle, the village Kostice.

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, užitečnou metodickou pomoc, ochotu a věnovaný čas.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině za porozumění, svým přátelům a kolegům za cenné připomínky, podněty a potřebné informace.

Motto:

„Jsou národy, které sobě hrají a jsou národy, které sobě dávají hrát. Bud' me šťastni, že jsme ten první případ. Potvrzuje to Slovácko – hudebně nejvyspělejší kraj. Kraj slunce, kraj mohutných tenorů, dílo a dědictví generací“.

doc. PhDr. Ludvík Kunz, CSc.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CHARAKTERISTIKA A VÝZNAM FOLKLORU	12
1.1 VYMEZENÍ SLOVÁCKA A PODLUŽÍ	14
1.2 ZEMĚDĚLSTVÍ A PĚSTOVÁNÍ RÉVY VINNÉ	17
1.3 CHARAKTERISTICKÉ STAVBY A JEJICH RYSY	18
2 SOCIALIZACE DĚTÍ A MLÁDEŽE V OBLASTI FOLKLORU	20
2.1 SOCIALIZACE A SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	20
2.2 VOLNÝ ČAS A JEHO VLIV NA VÝVOJ JEDINCE	23
2.3 VLIV RODINY A OKOLÍ NA JEJICH PŘÍSTUP K FOLKLORU	25
3 FOLKLOR JAKO ŽIVOTNÍ STYL V OBCI KOSTICE	28
3.1 OBEC KOSTICE	28
3.1.1 Dívčí kroj	31
3.1.2 Chlapecký a mužský podlužácký kroj.....	32
3.1.3 Nářečí	33
3.1.4 Fašank v Kosticích	35
3.1.5 Osobnosti obce	36
3.2 CO VEDE ČLOVĚKA K FOLKLORU?	40
3.3 CESTY K UDRŽOVÁNÍ FOLKLORU	42
II PRAKTICKÁ ČÁST	44
4 VÝZKUM	45
4.1 ROZHOVOR A JEHO VÝSLEDKY	45
4.2 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	55
4.3 VYHODNOCENÍ STÁVAJÍCÍ SITUACE A JEJÍ MOŽNÁ NÁPRAVA	58
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	63
SEZNAM OBRÁZKŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma „Role folkloru v životě současnosti na Podluží pro sociální pedagogiku“. Tato oblast je mně velmi blízká a známá. Jednak z tohoto okolí pocházím, jednak folklorními tradicemi a zvyky je protknuto soužití celé naší rodiny. Region Podluží je spjat s produkcí vína, živým folklorem, tradicemi a bohatou kulturou. Jedná se o region hrdý, svérázný, se silným citem pro soudružnost a ztotožnění se s krajinou. Vždy mne fascinovaly pozitivní ohlasy na náš kraj. O tom, jak zajímavá oblast jsme. Plná vína, pozitivní a klidné mentality, pohostinnosti a upřímného srdce.

„Zvláště pro prezidenta Masaryka, při jeho častých návštěvách různých míst v republice, se dívky v národních krojích staly málem součástí protokolu. Přitom tam nepochybně vždy byl v základu nejvýraznější prvek národní identity, teprve v druhém plánu nepopíratelné dekorativnosti“. (Čerešňák, 2001, strana 19).¹

„Ochrana kulturního dědictví není pouze sociální, ale také ekonomická a politická konsekvence“, píše v jedné své studii Kathleen Thorpe.¹

„Naše identita je prostě faktem kulturním“, píše Vladimír Macura (1998, strana 62), ve své knize Český sen, *stává se platnou, teprve když je takovým kulturním faktem a jako kulturní fakt je vpletena do sítě jiných kulturních faktů minulých i přítomných“*.¹

Cílem této bakalářské práce, která bude pojata jako „komunitní sociální (též společenský) kapitál“, je popsat životní styl dětí, mládeže a seniorů – tedy všech generačních představitelů, s kterými se setkávám při kulturním i sociálním kapitálu, kde folklor hraje důležitou roli. Zaměřím se na dnešní mládež a její přístup ke starší generaci ve vztahu k dodržování lidových tradic. Neopomenu se také zabývat pohledem starší generace na pojetí dnešního folkloru.

Dále bych chtěla srovnat staré a nové folklorní nebo od folkloru odvozené prvky.

Cílem je ukázat možnosti folkloru jako socializačního a preventivního činitele. Tzn. snaha charakterizovat folklor a jeho význam při socializaci jednotlivých představitelů populační generace v regionu Podluží. Bude řešit nejen stávající situace v dané oblasti, která přináší i své negativní stránky, ale také její možná náprava za přispění sociální pedagogiky.

¹ Pavlicová Martina, Lidová kultura volně k použití – zamyšlení nad její ochranou a využíváním

Cílem empiricky orientované části bude případová studie konkrétní lokality, a to konkrétně obce Kostice a jejích obyvatel. Případová studie bude mít ambici popsat lidové tradice, folklor, životní styl této lokality.

Teoretická část bude výsledkem vyhledávání informací v literatuře a z jiných zdrojů, sestavení komplexního pohledu na téma role folkloru v životě současnosti na Podluží pro sociální pedagogiku.

Empirickou část bude tvořit kvalitativní výzkum formou případové studie ve výše uvedené lokalitě.

Jak je již výše zmíněno, v empirické části bakalářské práce bude použit kvalitativní výzkum formou případové studie dané lokality. Ke sběru dat budou používány dvě základní metody: pozorování a rozhovor. Pro získání údajů relevantních pro tuto práci bude dostačující přímé, nestrukturované pozorování, kde bude mít autor úlohu úplného pozorovatele.

Rozhovory v empirické části budou mít většinou strukturovanou formu.

Dodatečnou metodou, která bude použita v empirické části, je analýza dokumentů. Ta bude použita ke zjištění mediálního obrazu lokality v regionálním tisku.

Veškeré výzkumné metody budou prováděny výhradně autorem bakalářské práce. Účastníky výzkumu budou jednak z řad mládeže, jednak z řad dospělých a také z řad zástupců lektorů, vedoucích folklorních sdružení kroužků.

Výsledky výzkumu budou prezentovány v případové studii. Součástí práce bude i fotodokumentace. Poznatky, shromážděné v této práci, mohou být použity jako metodická pomoc lektorům a vedoucím folklorních sdružení, kroužků a vesnických souborů při jejich vedení a pedagogickém působení na jednotlivé členy těchto seskupení.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA A VÝZNAM FOLKLORU

Pojmem „folklor“ byl původně označován souhrn lidové moudrosti, tj. soubor toho „co lid ví“. V dnešní době tento pojem představuje součást lidové kultury a je běžně používán pro označení souboru lidových výtvorů a aktivit, které se zachovaly v určitém území po předcích. Tyto výtvořy a aktivity zahrnují především projevy slovesné (přísloví, hádanky, vyprávění, pohádky, pověsti, legendy, říkanky, pořekadla, pranostiky, vtipy, lidové písničky, balady, dětské hry, zvyky), dále lidová řemesla, hudební, dramatické a taneční projevy.

V tomto tradičním pojetí je folklor vykládán jako „něco, co je časově omezeno“, co je spjato jen s určitou již uplynulou dobou, s určitým stupněm vývoje společnosti, s venkovským prostorem a jeho pozitivní idealizací, přičemž možné kulturní průniky jsou chápány veskrze negativně. Ve druhém pojetí, tj. v částečně přeneseném významu, lze folklor nazývat „něco, co je součástí každé společnosti“, něco, se touto společností proměňuje. Může jít o jakoukoliv činnost, která je populární, amatérská a spontánně provozovaná kýmkoliv.

Pojem folklor byl poprvé použit anglickým antikvářem *Williamem Thomasem* v londýnském časopisu *Athenaeum* v roce 1846. Samotný folklor vznikl dlouhodobě, zpravidla na základě dřívějších pracovních a obřadních zvyklostí (dožínky, posvícení – hody, masopust, Vánoce, Velikonoce, vynášení Morany apod. nebo s průběhem lidského života – narození dítěte, křest, svatba, pohřeb). V nemálo případech folklor vznikl i v kontextu volnočasových zábavních aktivit. Základní charakteristikou folkloru je orálnost, tj. vysoký podíl ústního předávání, anonymita autorů, kolektivní sdílení a vysoká variabilita projevů. Důležitou roli při rozvíjení folklorních tradic hrál a dodnes hraje individuální talent, invence a schopnost improvizace nositelů folkloru.

V případě konkrétního souboru výtvorů a aktivit lze potom hovořit buď o původním či přetvořeném, tj. upraveném pro účely určitého vystoupení. Folklor jakožto lidová tradice se pak odráží i v hmotné podobě, tj. např. v podobě prvků zobrazených v malířských dílech, v architektuře, v rukodělných výrobcích a ve výzdobě, v textilu a textilních vzorech, ve špercích, v oblékání či gastronomii.

Studiem folkloru se zabývá folkloristika, která pomáhá objasňovat rozdíly v regionálních mentalitách, způsoby imaginace a kulturně-historickou paměť. Z hlediska studia folkloru můžeme rozdělit do čtyř oblastí: **artefakty** (např. panenky, ozdobné předměty, lidová

architektura, oděvy), **orální podání** (např. vyprávěná historie), **živá kultura a chování** (rituály, svatební folklor, křtiny, díkůvzdání), které se ale nutně vzájemně prolínají. Nelze oddělit hmotné artefakty od jejich popisu, funkce či užívání v rámci určitého rituálu.

Folklor může být nositelem různých sociálních, komunitních či sociálně politických funkcí (např. posílení nacionalismu, národní a regionální identity, přenos morálních hodnot či psychologických vzorců, myšlenkových archetypů a náboženských tradic), může mít i funkci zdroje a inspiraci pro utváření nových hudební stylů (folk, blues, bluegrass), může ale být i ideologicky zneužit (<http://artslexikon.cz/index.php/Folklor> ze dne 30.03.2015).

Lidová kultura plní integrující funkce vůči sociální skupině, která je jejím nositelem. Tato sociální skupina bývá označována pojmy lid, pospolitost, lidová společnost, lokální společenství apod. Ve vědecké literatuře bylo učiněno mnoho pokusů o jejich vymezení, řada otázek zůstává stále ještě otevřena. Společenství, které označujeme pojmem lid, zahrnuje skupiny a třídy výrobců materiálních hodnot, lidí, kteří se živí prací svých rukou. Sociální struktura lidu se od vzniku třídní společnosti měnila. Základní složkou lidu byly po staletí rolnické vrstvy, s jejich životem jsou úzce spjaty tradiční formy lidové kultury. Od vydělení řemesla jako samostatného výrobního odvětví a zejména po vzniku měst zahrnujeme mezi lid i drobné řemeslníky, žijící ve městech a na vesnici. S rozvojem průmyslu dochází k formování dělnické pospolitosti, která se stává zvláštní složkou lidu s osobitými kulturními znaky a vlastními tradicemi. Studium zvláštností v kultuře jednotlivých složek lidových vrstev tvoří trvalý badatelský problém národopisu. Lidová kultura, jejíž základ tvoří pracovní činnosti, je kulturou každodenního života. Hodnoty, které lid vytvořil, jsou reprodukcí jeho zkušeností, vědomostí, i pocitů a tužeb. Mezi ně patří jak projevy spontánního kolektivního charakteru vázané na tradici (můžeme je označit jako tradiční lidová kultura), tak jevy, které klid převzal z jiného prostředí a plně si je osvojil. Obě tyto složky vytvářejí kulturu lidu jako skloubený systém hmotných a duchovních hodnot. Lidová kultura je založena na tradici a sama vytváří osobitý druh tradice, chápané jako kulturní dědictví. V tomto významu můžeme také hovořit o tradicích lidové kultury, syntetizujících dějinný odkaz i tvůrčí úkol zároveň, sepětí minulosti se současností. Tradice lidové kultury se stávají – v různém pojetí – součástí národních tradic. Teoretická diskuse o charakteru a současných funkcích lidové kultury, která má stále své přívržence a ctitele, odpůrce i kritiky, pokračuje. Ne náhodou a bez opodstatnění klade folklorista Oldřich Sirovátka zásadní otázku, zda se dá ještě vůbec uvažovat o existenci lidové kultury a folklóru, zda nenastal onen okamžik, kdy vlastní folklór jako osobitý

system se zhroutil a rozplynul? Různí se názory na samotné pojetí lidé kultury, která může být zkoumána jako relikv i kulturní dědictví, jako jev tzv. folkloristu, styl života nebo vůbec jako kultura lidu. Hledají se cesty, jak nejlépe a nejústrojněji využít projevů lidové tradice pro potřeby současného společenského a kulturního života. Je to jistě přirozený vývoj, odrážející nesporný význam tradic lidové kultury pro dnešního člověka (Frolec, 1984).

1.1 Vymezení Slovácka a Podluží

Slovácko (také Moravské Slovácko, zastarale Moravské Slovensko) je národopisná oblast jižní a jihovýchodní Moravy jihovýchodně od Brna, jejíž přirozené hranice tvoří na severu a severozápadě pohorí Ždánický les a Chřiby, na jihovýchodě hřeben Bílých Karpat na moravsko-slovenském pomezí a na jihu tok řeky Dyje. Slovácko zahrnuje okres Hodonín a Uherské Hradiště, zasahuje od okresů Zlín a Břeclav. Oblast Slovácka charakterizuje typická kultura jejich obyvatel, která dodnes v regionu přetrvává. Tančí se lidové slovácké tance (např. verbuňk) v ozdobených krojích, jejichž části nejsou ani v sousedních vesnicích stejné. Dříve patřily kroje do každodenního šatníku, kdy existovaly mimo známých slavnostních i jejich všednější typy, dnes v nich obyvatelé chodí jen na folklórních událostech, jako na hodech, fašanku či jízdě králů. Typickým hudebním nástrojem je cimbál, většinou doprovázen houslemi a kontrabasem. Z velkého množství cimbálových skupin je nejznámější *Hradišťtan s primášem Jiřím Pavlicou*. Slovácká architektura oplývá jednoduchostí. Bílou vápennou omítku četných vinných sklípků a vinařských búd zdobí slovácké ornamenty, podrovnávka je zato vždy nalíčena modře. Stavby jsou často doplněny žudrem nebo má samotný vchod tvar oblouku. K umělcům, kteří ve svých pracích popisovali život na Slovácku, patří například malíři *Joža Úprka* či *Antoš Frolka*, ze spisovatelů potom *Zdeněk Galuška* s dílem *Slovácko sa nesúdí*. Ten ve svých dílech používá nářečí, které i v běžné mluvě ukazuje vliv slovenštiny na řeč jihovýchodních Moravanů. Členění Slovácka prošlo za poslední století významným vývojem. Změny souvisely především s rozvojem národopisných poznatků. Rozdělení na podoblasti je založeno na odlišnostech typu krajiny, bývalého způsobu života, zemědělství, původu obyvatel, nářečí, lidové hudby, původní lidové architektury apod. Významným prvkem je tradiční lidový oděv. Dnes převažuje následující členění na šest podoblastí: samotné jádro tvoří čtyři oblasti (Dolňácko, Hornácko, Podluží a Moravské Kopanice), další dvě jsou přechodem mezi Slováckem a sousedními regiony (oblast přechodu s Hanou – Hanácké

Slovácko, oblast přechodu s Valašskem – Luhačovické Zálesí). Ke Slovákku je nově přiřazována i oblast Podpálaví v okolí Mikulova, kde došlo po druhé světové válce k odsunu původního převážně německy mluvícího obyvatelstva a taktéž místních chorvatských usedlíků, a jejich nahrazení obyvatelstvem z velké části pocházejícím z vlastního Slovácka.

Podluží je národopisná oblast v nejjihnější části Moravy, je to jihozápadní výspa Moravského Slovácka. Nachází se v Dolnomoravském úvalu na povodí dolní Dyje a Kyjovky, administrativně je rozdělené mezi okresy a správní obvody ORP Břeclav a Hodonín. Město Břeclav samo do Podluží náleží a někdy se označuje za jeho středisko. Na západě Podluží přechází do Lednicko-valtického areálu, s nímž se částečně překrývá. Na severu hraničí s Hanáckým Slovákem a na severovýchodě s Dolňákem. Ze slovenské strany navazuje Záhorie a z jihozápadu dolnorakouský region Weinviertel.

„*Název Podluží* se všeobecně odvozuje od typického znaku zdejšího kraj - stojatých vod – označovaných zde jako „luže“, v nářečí „uuža“. Na správnost odvozování názvu Podluží od slova luže ukazuje nejen existence velkých rybníků ve 14. – 16. století, ale i jméno Lužice, doložené v pramenech ze 13. století. Názvu Podluží užívá již Jan Ámos Komenský na své mapě Moravy. Podle zeměpisného označení Podluží bylo pak pojmenováno obyvatelstvo. Termín Podlužáci je podle zjištění Františka Dostála doložen poprvé v roce 1708“ (Jeřábek, Frolec, Holý, 1962).

František Bartoš charakterizuje Podlužáky jako „lid zdravý a tuhý, postavy častěji vysoké než prostřední, těla složitého a svalnatého, údů značných a obratných. Co Podlužím při druhém cení nejvíce, jest mužná síla a neohrožená statečnost“ (Frolec, Břeclavsko, s. 269).

Většina obcí zařazených do Podluží je sdružena v dobrovolném svazku obcí *Region Podluží* a jsou konkrétně následující obce: *Břeclavsko* – Hrušky, Kostice, Ladná, Lanžhot, Moravská Nová Ves, Moravský Žižkov, Tvrdonice, Týnec a *Hodonínsko* – Dolní Bojanovice, Josefov, Lužice, Nový Poddvorov, Prušánky, Starý Poddvorov (<http://cs.wikipedia.org/wiki>, 31.3.2015).

Region Podluží

1.2 Zemědělství a pěstování révy vinné

Oblast patří k nejteplejším a nejúrodnějším v Česku, využívá se zejména k zemědělství, typické je vinařství a sadařství (meruňky, broskve). Nivy vyplňuje nejrozsáhlejší český komplex lužního lesa, podle něhož oblast dostala i jméno. Typické jsou velké vesnice (zvané „dědiny“) o několika tisících obyvatel. Atmosféru podlužácké vesnice a krajiny dokreslují uličky s malovanými domy, žudry, boží muka a zdobené vinné sklepy. Součástí stále živých lidových tradic je cimbálová muzika, folklorní tance, hody, vinné košty (ochutnávky vín) a další slavnosti. Oblast je protkána vinařskými cyklostezkami. O dlouhé tradici zdejšího osídlení svědčí dvě významná staroslovanská archeologická naleziště (Valy u Mikulčic a Pohansko u Břeclavi).

Převážná část podlužáckých obcí leží v údolí řeky Moravy, která donedávna několikrát do roka vystupovala ze svých břehů a zaplavovala les i louky až k samotným vesnicím. Donedávna se tradovalo, že pěstování révy vinné se na jižní Moravě objevuje už v souvislosti s příchodem římských legionářů do Podunají počátkem našeho letopočtu, ale archeologické nálezy z významných velkomoravských hradišť ukazují spíše na to, že k jejímu rozšíření zde došlo až v 9. století n. l. První písemné zprávy o vinicích pocházejí z 11. století, kdy na rozšíření pěstování révy vinné nesly hlavní podíl kláštery, které měly živé kontakty s vyspělou jižní a západní Evropou. Nově pojmenovaná oblast Podluží sleduje tok řeky Moravy a zahrnuje východní a severovýchodní část okresu od Břeclavi až po Moravskou Novou Ves. Na zdejších písčitých půdách je nutno pěstovat odrůdy odolnější proti mrazu, neboť vinice jsou většinou na rovinách nebo jen na mírných svazích. Lze na nich pěstovat kvalitní Ryzlink rýnský a dobré jakosti dosahující také odrůdy k výrobě červeného vína, např. Portugal modrý, Zweigeltrebe a André. Výběrem místa a výsadbou vinice však veškerá práce teprve začíná. Réva je rostlina s liánovitým růstem a vyžaduje zvláštní způsob pěstování na opěrách, tzv. drátěnkách. Ošetřování vinice je odborná a namáhavá činnost. Vinohrad se musí řezat, vyvazovat, vylamovat, zastrkovat, což vše je velmi náročné na ruční práci, neustále chránit proti chorobám a škůdcům. Výsadba vinice je vždy investicí do budoucnosti, protože první „panenské“ sklizně se vinař dočká nejdříve třetím rokem po výsadbě. Běžné vinice pak rodí kolem 25 let, ale jsou vinohrady, které díky dobré péči vytrvají v plodnosti i více než půl století. Vinobraní – sklizeň hroznů – je skutečným vyvrcholením pěstitelského roku. Ruční sklizeň má prokazatelně kladný vliv na jakost sklizených hroznů, a tím i na kvalitu vína. A ruční práce

má určitě vliv i na to, že vinařství zůstalo součástí kultury kraje, spojujíc současnost s tradicemi zašlých časů (Podoby kraje a času, kniha okresu Břeclav, 1996, s. 164, 165).

A citát toho, jak vypadalo vinobraní před sto lety – svědectví Augusty Šebestové v „Lidských dokumentech a jiných národopisných poznámkách“:

„Časně ráno enom lejty hrčely k vinohradom. To museli aj pastýři v ten deň spěš vyhnať a vyrukovala celá dědina, ženský pěkně nastrojený, putýnky lebo koše na zádech ...Hrozny řežú křivákem, dávajú do putýnek, mlatci odbirajú a z putýnek sypú do špidlákú. Ve špiclíku to píšťú - mestúvkú zmestujú, nalejú do lejty a vezú k presúzom. U presúza podložijú podvale, pod ně postavijú kaď a vylejú z lejty mest do ní. Potom v putýnkách nosijú mest na pres a presujú ve dně v noci. Burčák nosijú z kadě, co je pod presem, do sklepa a lejú do beček.“ Mnohé se na jihu Moravy určitě změnilo, ale cíl celého snažení, sklídit kvalitní hrozny, zůstává stejný (Podoby kraje a času, kniha okresu Břeclav, 1996, s. 165, 166).

1.3 Charakteristické stavby a jejich rysy

Podluží dominují vesnice zvané ulicovky či silnicovky, v nichž jsou domy postaveny těsně vedle sebe po jedné či obou stranách komunikace. Náměstí bylo nazýváno dědinou či vsí, protože hrálo důležitou roli ve společenském i hospodářském životě vesnice. Stavěla se zde máj, vyhlašovaly se důležité věci, chodily se sem hrát děti, probíhaly zde kulturní akce. Způsob obživy ovlivnil také tvar domů a hospodářských staveb. Staré typy sídel měly půdorys ve tvaru písmene L, byly postaveny z nabíjené hlíny nebo nepálených cihel a pokryty doškovou střechou. Dvůr od ulice odděloval zděný vjezd s vraty nazývaný „návratí“, který plnil funkci krytého průjezdu do dvora. Na obytnou část navazoval hospodářský trakt (stáj pro koně, chlévy pro dobytek a kolna) ukončený zahradou, u zámožnějších humnem se stodolou, která byla vybudována z prken nebo nepálených cihel a pokryta slámou. Charakteristickým prvkem podlužáckých domů bylo žudro, výklenek před vstupem do domu, a předzahrádka s hontovým plotem (z ručně štípaných prken). Žudra, tvořená postranními pilíři se stříškou, byla zdobena názedními malbami se slováckými ornamenty. Stavěla se u všech staveb i sklepů. Pestrobarevné malby zdobily kromě žuder také podstřeší a meziokní. Malovaly je ženy z Lanžhota a Tvrdonic. Základními ornamenty byly podlužácká růže, tulipány, jablka, srdce a motivy ve tvaru ležatého S, tzv. slimáci. Vnější stěny obydlí se pravidelně natíraly vápnem. Ulička uprostřed zahrádky se nazývala dolník a byla opatřena dřevěnými lavičkami, na nichž

sedávali zejména starší lidé. Jihomoravskému kraji dominuje také několik sakrálních staveb rozsetých uvnitř obce a v jejím okolí. Kaple, kostely a plastiky sv. Jana Nepomuckého byly umístěny převážně uprostřed vesnice, kříže, někde dřevěné vyřezávané s tělem Krista, stály u hlavních komunikací vedoucích do obce. Od konce 19. století docházelo k celkové přestavbě vesnických sídel, změnilo se vnitřní vybavení domů a přibližovalo se městským interiéřům. Tyto specifické rysy lidové hmotné, ale také nehmotné kultury (zpěv, staré lidové tance a ostře červené nohavice mužského kroje) se staly hlavními diferenciačními znaky Podluží a Podlužáků (Jeřábek, Frolec, Holý, 1962).

2 SOCIALIZACE DĚTÍ A MLÁDEŽE V OBLASTI FOLKLORU

2.1 Socializace a sociální pedagogika

„Jak se z jedince stává sociální bytost? Socializace je proces, který společnost umožňuje předávat její kulturní modely z generace na generaci. Proces tohoto předávání ovšem není mechanický, nesmíme zapomínat, že významnou roli v něm hraje i jedinec samotný“ (Montoussé, Renouard, 2005, s. 109) .

Socializací se jedinec stává součástí společnosti. Podstatou socializace je zvnitřňování kulturních vzorců. Kulturní vzorce charakteristické pro určitou společnost (jazyk, hodnoty, normy a sociální role) nejsou vrozené. Skupina je jedinci začíná předávat hned po jeho narození a tento proces, intenzivní zejména v prvních letech, probíhá po celý jeho život. Rodina, škola, vrstevnická skupina, ale i podniky a státní správa jsou hlavními socializačními činiteli. Během tohoto procesu jedinec znalosti či modely nejen poznává, ale také je zvnitřňuje a integruje do své osobnosti (Montoussé, Renouard, 2005).

Osvojení kulturních modelů zvyšuje pravděpodobnost, že se jedinec bude chovat „normálně“, a omezuje nutnost užití donucovacích prostředků v rámci skupiny. Necítí-li skupina potřebu použít fyzické násilí, má jedinec pocit, že může jednat zcela svobodně i přesto, že jeho jednání je v podstatě projevem úspěšné socializace. Společné kulturní dědictví umožňuje členům určitého společenství udržovat společenské vztahy. Poskytuje možnost, aby se všichni shodovali v tom, jaký smysl mají konkrétnímu jednání připisovat, čímž se chování stává předvídatelné. Každý např. ví, že dříve, než s někým začne mluvit, musí pozdravit. Socializace – a to je její základní funkcí – umožňuje jedinci začlenit se do skupiny (Montoussé, Renouard, 2005).

Podle M. Petrusky a kol. pak socializační proces znamená, že individuum v jeho průběhu musí: porozumět kultuře dané společnosti, internalizovat, tj. přijmout za svůj, určitý soubor hodnot, jež daná společnost sdílí, a určitý soubor norem, jejichž dodržování společnost vyžaduje, ovládnout základní způsoby chování v typických sociálních situacích, to znamená, že se musí naučit hrát určité sociální role.

Funkce socializace z hlediska individua je tedy nepochybná: špatně socializovaný jedinec ve společnosti špatně přežívá, nesocializovaný jedinec nepřežije vůbec. Jakou však plní socializace funkci ve vztahu ke společnosti: Socializačním procesem se především zajišťuje kontinuita společenského vývoje. Duchovní i materiální hodnoty, jež vytvořily předcházející generace, se právě socializačním procesem přenášejí na každou další, novou generaci. Nemá třeba dokazovat, že kdyby tomu tak nebylo, musela by každá nastupující generace začínat znova a znova od počátku. Socializací se vytvářejí a zpevňují určité kulturní tradice, to znamená, že z celého komplexu kulturních hodnot se dlouhodobě přenášejí z generace na generaci jen určité základní hodnoty, jež ve svém úhrnu tvoří kulturní tradici. Socializace zajišťuje určitou stabilitu společenského uspořádání tím, že naprostá většina individuí v dané společnosti si socializačním procesem osvojuje základní soubor stejných hodnot, norem a vzorů chování. Socializační proces je předpokladem toho, aby ve společnosti vznikl hodnotový a normativní konsenzus, tj. shoda většiny lidí o platnosti a funkčnosti určitých základních hodnot a norem, které nelze zpochybňovat (Petrušek a kol., 1992).

Základním mechanismem socializace je učení. Učení je konceptem, v němž se zcela zřetelně odráží spor mezi obhájci „vrozeného“ a „naučeného“. Ti první zdůrazňují, že lidské chování lze vysvětlit na základě dědičnosti, druhí naopak vycházejí z myšlenky, že jedinec reaguje na jakýkoliv podnět, a jsou přesvědčení o tom, že je nejvýznamnějším způsobem ovlivňován právě sociálním prostředím. Zdá se, že debata mezi zastánci těchto dvou odlišných koncepcí, kteří se shodují jedině v tom, že jedincova role v procesu učení je pouze pasivní, je nekonečná (Montoussé, Renouard, 2005).

Druhým mechanismem socializace je zvnitřňování vzorců sociálního chování. Sociolog a psycholog G. H. Mead poukázal na to, že osobnost se u dětí vyvíjí v procesu identifikace s druhými. Rodiče, přátelé, ale i hrdinové komiksů či filmů se stávají vzory, jejichž chování dítě ve svých představách porovnává s vlastními zážitky. Socializace dítěte tedy probíhá hrou a procesem, který G. H. Mead nazývá „přejímání rolí“. Hra dítěti zprostředkovává zkušenost se sociálními rolemi a pravidly, pomáhá mu osvojit si normy a hodnoty. Jeho rodinné prostředí, ale také televize mu nabízejí množství vzorců, jež jsou si častokrát podobné, ale přesto mu umožňují činit samostatné volby. Přestože je rodinný model socializace jedinci nejbližší, má dítě, a později adolescent – vzhledem k existenci

řady dalších socializačních činitelů – možnost vybrat si ty hodnoty a normy, které mu v určitých případech umožní rodinné normy do jisté míry popřít. Také škola a „vrstevnické skupiny“ (přátelé) mohou nabízet jiné vzorce než rodina. A konečně je nutno zmínit skutečnost, že přestože zvnitřněné normy a hodnoty mají velkou váhu, osobní zkušenost může jedince přesvědčit o tom, že je nutné je modifikovat (Montoussé, Renouard, 2005).

Tato funkce se uplatňuje i v dnešní době, kdy se lidé schází při oslavných rituálech ve formě folklorních slavností. Při těchto obyčejích se uplatňuje mimo jiné jejich výchovná a didaktická platnost, kdy děti sledují průběh obřadu a počínání účastníků si buď vstíjí do paměti, nebo je přímo zkoušejí napodobovat, zpívat, tancovat atd. Přitom však nejde pouze o okamžitý účinek, ale hlavně o dlouhodobý důsledek pro další vývoj, kdy se dítě přizpůsobuje normám lidové kultury (Janák, 1982).

Sociální skupiny v každém případě představují výrazné a relativně stabilní sociální útvary, které jsou spojeny určitým cílem, společnou činností a společnými zájmy. Mezi členy skupiny vznikají relativně stálé vztahy, skupina je schopna vystupovat navenek jednotně. Mívá svou vlastní identitu (totožnost, tj. vědomé rozlišení „my“ a „oni“, leckdy i svoji specifickou kulturu, hodnoty, normy, symboly. Ne každá skupina však reguluje vztahy mezi členy a jejich jednání pevnými pravidly. Tímto se skupina formální liší od skupiny neformální. První skupina má jasně daná pravidla, své předpisy, druhá skupina preferuje neoficiální vztahy a vazby a vzniká spontánně (Buriánek, 1996, 2001).

Na socializaci se podílí řada institucí, což samo o sobě dokládá závažnost tohoto procesu pro reprodukci společnosti, pro zachování její stability a řádu. Uskutečňuje se prostřednictvím mezilidských vztahů, nemůže být však odtržena od základních společenských vztahů. Člověk se rodí do určité sociální situace, jeho výbava (např. barva kůže, majetkové poměry rodičů) může předznamenat proces socializace i šance na konečný „úspěch“ (Buriánek, 1996, 2001).

Socializace může mít podobu záměrného působení – jde tu o výchovu, cílevědomý proces utváření žádoucích kvalit osobnosti. Svoji úlohu tu hraje kontrola chování prostřednictvím sankcí, odměn i trestů, uplatňují se různé formy sociálních učení. Řada socializačních

stimulů (podnětů) působí nezáměrně – sem patří knihy, filmy, reklamy, chování dalších dospělých. Jejich působení může být navzájem protichůdné (Buriánek, 1996, 2001).

J. A. Komenský výchovu chápe nejen jako kultivaci jedince, ale vnímá ji také jako prostředek nápravy světa, kdy výchovu a vzdělání je potřeba poskytnout všem bez rozdílu stavovské příslušnosti, bohatým i chudým, chlapcům i děvčatům. Též připisuje velký význam výchovnému vlivu prostředí.

B. Kraus poukazuje na dvě hlavní oblasti působení sociální pedagogiky. Podle něj by se sociální pedagogika, která je v první řadě pedagogikou (předmětem zkoumání je výchovný proces), měla zabývat pouze problémy, které už neřeší žádná jiná oblast pedagogiky. Tímto dospěl k již zmíněným dvěma oblastem a těmi jsou prevence a terapie. Jako sociálně pedagogickou prevenci chápeme působení sociálního pedagoga v oblasti výchovy, kde je hlavním faktorem působení na rozvoj osobnosti prostředí. Jde tedy o rozbor aspektů působících v prostředí rodiny, vrstevnických skupin a společenských organizací. Sociálně pedagogická terapie se potom má zabývat výchovou či převýchovou lidí, kteří mají problém se jakkoliv zařadit do společnosti. Mezi takové mohou patřit například osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, nepřizpůsobiví jedinci, přistěhovalci apod.

2.2 Volný čas a jeho vliv na vývoj jedince

Volný čas je definován velkým množstvím odborníků, jejichž názory se určitým způsobem prolínají a překrývají, ale do jisté míry se i odlišují. První vymezení volného času pochází z období starověkého Řecka a to filosofem Aristotelem, který chápe volný čas jako čas na rozumování, čtení veršů, setkávání se s přáteli a poslouchání hudby, nemá nic společného s lenošením a nicneděláním.

„Ve středověku byl volný čas vnímán jako časový úsek, který je věnován rozjímání a modlitbám, ale také různým zábavám, hrám a tancům.“ (Hodaň, Dohnal, 2005, 53). V době renesance bylo množství volného času minimalizováno, byla preferována práce a zahálka (volný čas) neměla v tehdejší společnosti svůj význam.

Karel Marx „chápe volný čas jako sféru lidské svobody, svobodného rozhodování a svobodné činnosti. Práci charakterizuje jako říši nutnosti, volný čas jako říši svobody“.

Významný francouzský sociolog volného času Joffre Dumazedier říká, že „volný čas představuje jen určitou část mimopracovní doby, do které dále patří osobní potřeby a povinnosti – biologické potřeby (strava, hygiena, spánek) a povinnosti rodinné (vaření, úklid, nákup, péče o děti).“ V. Spousta (1996) „chápe volný čas jako zbytkový, který zbývá po splnění všech povinností – pracovních, studijních, rodinných i po uspokojení všech fyziologických potřeb.“ M. Pásková a J. Zelenka (2002) „považují za volný čas ten, kde lidé nevykonávají činnosti pod tlakem pracovních závazků či rodinného systému.“ Obecně je potom volný čas definován jako „čas, v němž člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků plynoucích ze společenské dělby práce, nebo z nutnosti zachování biofyziologického či rodinného systému“ (Velký sociologický slovník, 156). (http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Volný_čas&oldid=11231070).

Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče). Ale i z těchto činností si někdy lidé vytvoří svého koníčka, což je zřejmé např. ve vztahu k přípravě a následné konzumaci jídla (Pávková a kol., 2002).

Podle Pávkové a kol. je specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže (podle Úmluvy o právech dítěte je dítětem jedinec mladší 18 let a mládeží je u nás označována věková skupina 18 – 26 let) je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy (Pávková a kol., 2002).

Právě díky dodržování folklorních tradic, nejrůznějších zvyků a obyčejů, spadá pod zájmovou činnost, která má velmi kladný dopad na zdravý vývoj dítěte. Obsahuje jednak složky mravní, tělesné i estetické výchovy. A je rovněž důležité zmínit, že právě takovéto

využití volnočasových aktivit působí jako prevence proti páčání trestné činnosti dětí a mládež a rovněž proti kriminalitě.

2.3 Vliv rodiny a okolí na jejich přístup k folkloru

„Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí“ (Giddens, 1999, s. 156)

„Rodina v moderní společnosti plní čtené základní funkce. Důvodem k uzavření sňatku je stále častěji láska a dětem je v rodině věnována čím dál větší péče, což může být indikátorem toho, že ekonomická pouta byla nahrazena citovými“ (Montoussé, Renouard, 2005, s. 287)

Jednou ze základních funkcí rodiny je i nadále zajištění socializace. Rodina dítěti předává základní hodnoty celé společnosti i konkrétní společenské skupiny ve větší míře než škola. Annick Percheron rozlišuje čtyři oblasti předávání hodnot. Já se zmíním o prvních dvou. V té první oblasti se předávají hodnoty spojené s prací a povoláním. Předávání profese z otce na syna již neprobíhá tak automaticky jako dříve, ale možnost sociální mobility není ani zdaleka dokonalá a pocit sounáležitosti s určitou skupinou, je v některých případech stále velmi silný. Druhá oblast hovoří o tom, že v rodině jsou rovněž předávány vzorce rodinného chování a vztahů mezi pohlavími. Je zajímavé si všimnout, že v této oblasti přetrvává tradiční model rozdělení rolí.

Rodina má k dispozici dva základní nástroje socializace a předávání hodnot. Jde o socializaci, jednak nevědomou, založenou na implicitním učení (rodiče jsou prvními osobami, k nimž se děti mohou vztahovat) a vědomou, kterou lze definovat jako výchovu a explicitní vysvětlování norem a pravidel chování (Montoussé, Renouard, 2005).

Podle Buriánka právě v rodině dochází ke kulturnímu přenosu, předávají se tradice, zvyky, kulturní hodnoty. Zvláště významné je osvojení jazyka jakožto prostředků symbolické komunikace. A právě prostřednictvím rodiny se zapojujeme do komunity, do sociálních sítí (přátelé, sousedství). Rodina zprostředkovává jedinci i jeho základní sociální začlenění, na počátku životní dráhy do vybavuje určitým sociálním statusem (příslušnost k vrstvě, třídě, etnické skupině). Provází člověka prakticky po celý jeho život, i když v jednotlivých

fázích životního cyklu jde o různé věci. Závislost na původní rodině se postupně mění směrem k nezávislosti, která je většinou završena založením vlastní rodiny, výchovou dětí, péčí o stárnoucí rodiče. V moderní společnosti tak neklesá význam širší rodiny, ba leckdy můžeme pozorovat větší tlak na spolupráce mezi generacemi (Buriánek, 1996, 2001).

Proto závisí na rodičích, zda svým dětem zprostředkují a umožní návštěvu divadla, koncertu, kina apod. Jedním z cílů rodinné výchovy je tedy uvést dítě do příslušného kulturního prostředí. Naučit se v něm orientovat a využívat tyto atributy pro svou potřebu. Je pravdou, že ve větších městech je kulturní vyžití dostupnější a hlavně nabídka o daleko větší než v menších městech nebo na vesnicích. Na druhou stranu má vesnice výhodu v tom, že zde existují mnohé dětské národopisné soubory, folklorních soubory pro mládež. Tady mají děti a mládež možnost navazovat, formovat nové vztahy, a to jak k novým kamarádům, přátelům, tak i k tradicím rodného kraje, k lidové písni, tanci, nářečí. V těchto souborech se udržuje kontinuita mezi generacemi a děti, mládež se seznamují s typickou lidovou písni nebo tradičním lidovým tancem důkladněji, než v běžném životě v rodině nebo ve škole.

Učení je vždy společenský proces, protože probíhá v sociálním prostředí nebo kontextu. Pojem sociální učení ale nově rozšiřuje vzdělávací terminologii. Na tento fenomén se objevuje mnoho pohledů, v zásadě ale pro sociální učení platí, že kompetence jsou získávány přímým působením sociální reality na subjekt výchovného působení – a tento vztah je oboustranný. Jedinec učí v úzké souvislosti s jeho/jejím postavením ve světě sociálních souvislostí a učení je takto definováno jako nedílná součást generativní společenské praxe v žitém světě. Základem konceptu sociálního učení je myšlenka, že lidé se neučí samostatně nebo alespoň se tak učí méně efektivně, než když sdílejí své osobní zkušenosti se zkušenostmi ostatních. Předpokládá se, že druzí lidé hrají důležitou roli v uvědomění se, formulaci a zobecnění individuálních zkušeností. V sociálním učení lze rozlišit čtyři elementy, které jsou základem vzdělávacích procesů: akce, spolupráce, reflexe a komunikace. Procesy sociálního učení pak mohou probíhat nejen ve vztahu učitele a žáka, ale též na úrovni organizace či jiných společenských celků (<http://www.enviwiki.cz> ze dne 31.3.2015).

Za vrstevnické skupiny pokládáme ty, které vznikají přirozeně a vyznačují se neformálním charakterem. To znamená, že sledují zábavné a rekreační cíle. Nicméně i tyto skupiny mohou mít postupem času ráz organizovanosti a formálnosti. A právě na venkově se utváří skupiny, které mají blízkost k přírodě, zachování lidové kultury a folkloru. Po stránce kulturní se tato skupina charakterizuje jednak ustálenými zvyky, tradicemi, taky jazykem (nářečím), dále místní architekturou nebo činností folklorních souborů, tedy podmínkami, z nichž vyrůstá společenský život obce (Kraus, 2008).

Podle Pávkové a kol. probíhá výchova ve složitých podmínkách. Znalost podmínek, v nichž výchova probíhá, umožňuje pedagogovi zvolit vhodné výchovné prostředky. Stanovení obsahu výchovy je odlišné ve školním vyučování a ve výchově mimo vyučování. Obsah výchovy je vymezován z hlediska struktury osobnosti, s ohledem na věkové zvláštnosti a se zaměřením pro volný čas. A právě společenskovední zájmová činnost rozšiřuje poznatky o společnosti, její historii i tradici, jazykové znalosti (místopis, folklor apod.). Dále činnosti esteticko-výchovné formují vztah dětí k estetickým hodnotám, rozvíjejí kreativitu, podporují emocionální složku osobnosti (hra na hudební nástroj, tanec, divadlo).

3 FOLKLOR JAKO ŽIVOTNÍ STYL V OBCI KOSTICE

3.1 Obec Kostice

Region Podluží byl jako dobrovolný svazek obcí, tehdy ještě pod názvem Mikroregion Podluží, založen v Kosticích 2. února 1999. Obec Kostice byla jednou ze sedmi obcí, které jej založily a stala se i jeho prvním sídlem. Od roku 2003 je sídlem Regionu Podluží město Lanžhot. Dnes sdružuje Region Podluží 15 obcí mezi Břeclaví a Hodonínem, a to Lanžhot, Kostice, Tvrdonice, Týnec, Hrušky, Moravskou Novou Ves, Moravský Žižkov, Ladnou, Dolní Bojanovice, Prušánky, Lužice u Hodonína, Josefov, Starý Poddvorov, Nový Poddvorov a Mikulčice (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Obec Kostice se nachází severovýchodně od nejnižněji položené moravské osady, města Lanžhot a na východ od města Břeclavi. Leží na rovině, která se na východ prudce svažuje k lukám v úvalu řeky Moravy a říčky Kyjovky. Plánem svým patří k nejpěknějším osadám regionu Podluží. V centru obce se nachází kaple se zvonící zasvěcená sv. Terezii a socha sv. Jana Nepomuckého, jenž jsou památkově chráněné. Vydáte-li se od kapličky směrem k Lanžhotu, po levé straně uvidíte budovu sokolovny, vybudovanou na počátku minulého století. Objekt slouží nejen kulturnímu vyžití, ale i pro sportovní aktivity, mezi něž patří především sportovní oddíl JUDO. V místní sokolovně se setkávají oddíly judistů z celé republiky. Sejdete-li směrem k lesu, naskytne se vám krásný pohled na kostický rybník, louky a lužní les, místa oddechu a procházek místních občanů i návštěvníků. Půjdete-li směrem na Břeclav míjíte nejdříve park a následně, na okraji obce, Vás přivítá velký sportovní areál oddílu kopané TJ Sokol, který je centrem sportovního dění. Z dalších významných staveb lze upozornit na „Kapličku Balíkových“, kterou dal postavit na hranici mezi Kosticemi a Lanžhotem Josef Balík spolu se svou ženou Annou v roce 1898 a potomci zakladatelů kapličky o ni soustavně pečují. Vzpomenou i „Kapličku sv. Kříže“, která je na konci „Uličky“, je prastarého původu a v roce 1961 přestavěna. V roce 1930 byla zbořena a postavena o kousek dál u hřbitova. Naposled byla opravena v roce 2010 a nyní o ni pečuje paní Marie Jeřábková. Nelze opomenout ani kulturní život v obci, který je hluboce spjat s historií a tradicemi Podluží. Překrásné jsou naše lidové kroje, které můžete obdivovat na tradičním krojovém plese vždy v měsíci říjnu, vždy v neděli po svátku sv. Terezie a trvají tři dny. O hodech se podrobněji ještě zmíním v dalších textu. Výborných kvalit dosahují vína z kostických vinogradů, při nichž je příjemné se zaposlouchat do

zpěvu lidových písniček v podání místních zpěváků. Pak jistě pochopíte a pocítíte, čím je krásný a bohatý tento kraj.

Každá obec má svůj katastr – území, na němž mají obyvatelé svoje domy, hospodářská stavení a pozemky včetně pozemků obecních. Kostice patřily do r. 1471 k tzv. týneckému panství, které tehdy přikoupili Lichtenštejnové k panství břeclavskému. Kostice však na žádných mapách zachyceny nebyly. Až císař František II. podepsal patent o pozemkové dani 23.12.1817 a na jeho základě bylo započato s měřičskými pracemi v celé monarchii, tak tím pro obec Kostice je dochována skice datována rokem 1827 (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Ulice byly od nepaměti v každé obci pojmenovávány kvůli orientaci obyvatel. Získávaly své jméno po nějaké události, která se na nich stala. Např. ulice U Bykárně získala své jméno tak, že zde kdysi stála obecní salaš nebo chlév, ve kterém byl ustájen obecní býk a kozel a sem si lidé vodili své krávy k tzv. „připouštění“. Dnešní ulice Příční (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Dětský národopisný soubor Kostičánek byl založen 19.4.2004 pod patronací Obce Kostice Marií a Evou Petrlovými. Soubor zpracovává folklor z oblasti Podluží a jsou v něm zapojeny děti ve věku od tří do deseti let. Kostičánek se může pochlubit již několika vlastními zajímavými pásmy. Všechna jsou veselá a hravá, aby se dětem líbila a aby v nich nacházely radost z pohybu, z nových říkadél, her a písniček. Děti z Kostičánku se pravidelně účastní také soutěží v regionu Podluží a své dovednosti představily i na X. ročníku „Kopaničářských slavností“ ve Starém Hrozenkově, X. ročníku festivalu „Zdola Ponického mlyna“ nebo na festivalu „Májová plesná“ v Ostravě (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Slovácký krúžek Kostice vznikl podle ústního podání pamětníků někdy kolem roku 1920. Od té doby nepřestal fungovat, pouze přes válku byla jeho činnost přerušena. Členy krúžku jsou krojovaná děvčata, chlapci, muži a ženy. Hlavním úkolem krúžku je udržovat v obci lidové zvyky a obyčeje a podporovat krojovanou chasu při konání různých kulturních akcí. Krúžek se podílí, nebo se podílel, na pořádání Krojových plesů, Dívčích vínků, Dožíněk, Vinobraní a v roce 2011 pořádal ve spolupráci s obcí i tradiční hody. Krojový ples se v Kosticích koná vždy první sobotu v lednu. Takovou dobrou tradicí se stalo předtančení plesu krojovanou chasou, která nacvičí a zatančí moravskou, českou nebo slováckou besedu. Další kulturní akcí je Dívčí vínek, který je už podle názvu, akcí děvčat – stárek

zvolených na kostických hodech. Je to taneční zábava, při níž platí dívčí volenka, kdy děvčata žádají o tanec chlapce (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Vznik **Ženského sboru z Kostic** se pojí s přípravou Vánočního zpívání v roce 2008. Tehdy několik žen pomáhalo s nácvičkou vystoupení kostické chasy. Zkusily si zazpívat také před publikem a protože se jejich vystoupení líbilo, rozhodly se založit si vlastní sbor a zpívání se věnovat častěji. Sbor má 15 členek. V roce 2011 spolu s Mužáckým sborem z Kostic a Tvrdonic nazkoušely i skladby vážné hudby s varhanním doprovodem Mgr. Jany Janulíkové z Týnce a také s doprovodem Cimbálové muziky Jožky Severina pod vedením Jana Kružíka. Sbor si pro svá vystoupení a účinkování vybírá i z díla kostického rodáka a skladatele Františka Třetiny. Ženský sbor se zúčastnil na jaře 2014 „Májového zpívání“ v zahradě poštorenského kostela, dále navštívily tradiční setkání pěveckých sborů v Březí, začátkem srpna vystoupily s ostatními sbory na „Zpívání pod zeleným“ ve Tvrdonicích a v listopadu 2014 se představily na „Svatomartinském zpívání“ v Žabčicích (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Pěvecký sbor žen Kostice byl založen v roce 1974. Je to tedy sbor dnes již starších žen. Zpívaly na různých veřejných akcích, a to vítání občánků, předávání občanských průkazů, a v neposlední řadě také na tvrdomských slavnostech. Kde v roce 1977 získaly dokonce první místo v soutěži ženských pěveckých sborů. Od založení sboru nedošlo až do současnosti k přerušení jeho činnosti, i když dnes už veřejně nevystupuje v takové míře jako dříve. V současnosti zpívá sbor především na pohřbech. Písničky skládala členka sboru Anna Malacková nebo paní Terezie Darmovzalová. Sbor má devět členek a i nadále pokračuje pod vedením Drahomíry Vališové (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Mužácký pěvecký sbor má velkou tradici. Vznikl jako součást Slováckého krúžku Tvrdonice již v roce 1929. Od tohoto roku existuje s malými přestávkami až doposud. Současný pěvecký sbor byl založen, respektive obnoven, v roce 1986, v té době ještě jako Mužský sbor Tvrdonice. Již tehdy v něm působili někteří současní členové pěveckého sboru, a jsou tudíž nositeli a pokračovateli tradic doby, kdy se sborem zpívali takoví zpěváci Podluží, jako Jožka Severin, Jožka Rampáček, František Studenka a další. Takto sbor působil až do konce roku 1992. Začátkem roku 1993 (asi po vzoru rozdělení naší republiky) se rozdělil sbor na Mužský sbor Kostice a Mužský sbor Tvrdonice („tenkrát sa děliuo bárco, tak proč né aj náš sbor“). Koncem roku 1996 se opět tyto sbory sloučily („kdy to už bez sebja nemohli vydržat, a tak sa zas spojili“). Takže v současné době účinkuje mužský sbor Kostice-Tvrdonice (nebo Tvrdonice-Kostice) a střídají názvy obcí

při každém vystoupení. To, aby si kostičtí nebo tvrdonští nevyčítali, kdo je na prvním místě napsaný na plakátu. Prezentace sboru, kromě akcí místních, je vystoupení i mimo rodné obce. A to účast na Chodských slavnostech v Mrákově a Domažlicích, vystoupení na Moravském plese v Praze. Mužský soubor natočil na přelomu let 2007-2008 první CD s názvem „Žijme milí kamarádi“. V roce 2012 vzniklo další CD s názvem „Tá kostická dědina“ podle písničky kostického rodáka Františka Třetiny. Po smrti zpěváka lidových písní Jožky Severina z Tvrdonic (12. března 1991) se v roce 1994 sešlo pár kamarádů muzikantů a společně s jeho synem založili cimbálovou muziku s oficiálním názvem Cimbálová muzika Jožky Severina (CMJS). Muzika navazuje na tradice lidové písně na Podluží. Čerpá hlavně z podlužáckých zpěvníků. Muzika Jožky Severina hrává na všech akcích. Každý rok je muzika oporou programů v rámci tvrdonických národopisných slavností, pravidelně se zúčastňuje Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici, kde doprovází soutěže ve verbuňku. Uvedu jen, že primášem je Ing. Jan Blažek a na cimbál hraje František Šulák (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Muzika vznikla po tzv. přehrávkách v Okresním kulturním středisku Břeclav v listopadu 1978. Pravidelně se zúčastňovala akci Slováckého krúžku Tvrdonice (folklorní festivaly, národopisné slavnosti, dožínky, vinobraní atd.). Kapela začala hrávat na různých oslavách po celé republice včetně Slovenska, s dechovou hudbou Lanžhotčanka několikrát reprezentovala náš folklor také v bývalé Jugoslávii. Bylo to za vedení primáše Františka Hřebačky. Posledním vystoupením muziky byl Silvestr 1999 na zámku v Mikulově za vedení primáše Františka Hřebačky (cimbál Jiří Janulík a později Jan Konečný). Muzika hrála ještě do roku 2011. V tomto roce prozatím její činnost skončila (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

3.1.1 Dívčí kroj

Dnešní slavnostní kroje se vyznačují krásnými výšivkami a malováním. Nosí se už jenom na hody, na krojový ples a při nějakých slavnostních příležitostech. Při oblékání kroje se začíná u vlasů. Dříve se děvčatům zaplétaly nad čelem do copánků jejich vlastní vlasy. Později se začaly plést paruky buď z pravých, nebo z umělých vlasů. Toto bylo mnohem lehčí a hlavně rychlejší. Neboť zaplétání trvalo i hodinu. Následuje obouvání *čížem* (navarhánkované holínky, které jsou ušity z černé kozinky vespuďu vyšité zeleným vyšíváním, zdobené mosaznými podkovičkami). Dále *sukně* (*spodničky*) jsou ušity z plátna a dole zdobeny plátěným vyšíváním. Děvčata jich mají na sobě sedm až osm. Škrobí se

v pšeničném škrobu a ještě mokré se žehlí a skládají. Vyžehlení jedné spodničky trvá i více než hodinu. *Vrchní sukně* je většinou barevná, na hody bývá ušita většinou z polyesteru nebo z tesilu a na plesy z brokátu či slotery. *Rukávce* jsou ušity z plátna a do nich jsou všity velké rukávy z molu, tvořící po stáhnutí velké baně. Na ně se navlékne *barevná kordula neboli lajbl* (krátká vestička bez rukávů), zhotovená z látky potištěné barevnými květy, zdobená naskládanými mašličkami a flitry. Nakonec se pod uvázané rukávce uvážou *tacle*. Jsou vyšity na molu a kolem dokola ozdobeny paličkovanou krajkou, která je stejná jak na obojku a fěrtochu. Na rukávce se uváže *obojek*, vyšíváný na molu, zdobený paličkovanými krajkami. Obojek sahá přes ramena a zavazuje se pod krkem. Další součástí kroje je *fěrtoch*. Je to na molu bohatě vyšívaná zástěra, která je dokola ozdobena paličkovanou krajkou. Do pasu se zapne *opasek*, který je vyroben z kartonu – lepenky a je potažen malovanou mašlí. Pod krkem se zaváže malovaná *mašle*, zapne *krézliček*, který je z naskládané mašličky a krajky. Až na samý závěr se nasazují *rožky*, které jsou vyrobeny rovněž z lepenky a uniž obšité brokátem a venku červenými vyšívanými květy. Na rožky se upevní malovaná mašle. Dívka si s sebou nosí vyšívaný kapesníček, který dává při tanci chlapci do ruky, aby se neničily mašle na opasku. Nosí se rovněž kroj, který se skládá z červené sukně, rukávů, černé korduly a vyšívané zástěry. Děvčata tento kroj nosí při dožínkách, vinobraní a dalších slavnostech. Kromě menších změn se kroj v Kosticích nosí stále stejný. Rozdíl je patrný u délky sukní, které jsou dnes mnohem kratší než dříve. Dále v materiálu a také v počtu spodniček. Naše prababičky, babičky nosily 4-5 spodniček, nyní jich je 7-8 a jsou i více naškrobené (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

3.1.2 Chlapecký a mužský podlužácký kroj

Vedle dívčího kroje patří podlužácký chlapecký kroj k nejhonosněji vybavenému kroji na Slovácku. Chlapci nosí bohatě vyšívané soukenné *nohavice* z červeného sukna („červenice“). Dříve se vyšívaly pouze modrým šňurováním, ale v poslední době jsou vyšívány šňurami v pěti barvách a s různými motivy. Ukončeny jsou rozparkem se šňůrkami, které se pevně převážou nad kotníky, a poté si na ně šohaj obuje *čizmy*. Nebo také *štrápčáky* (na přední části „holínek“ je připevněn štrapec spletený z velkého množství zpravidla fialových tkaniček). Čizmy jsou bohatě vyšívány červenou, zelenou, modrou a žlutou nití. Vyšity jsou zde různé motivy, podle toho, do které části Podluží se boty šijí. Typické pro Kostice jsou tulipány, pro Lanžhot obrácená písmena „B“ a podobně. Podpatek čížem je ukončen kovovou podkovičkou, která je potažena leštěnou mosazí. Při

chůzi podkovičky pěkně klapou, stejně jako v písni: „*Ked sem išeu od Zuzičky, štrngaly mně podkovičky ...*“ Další součástí kroje je *košile*. Je ušita z jemného bílého plátna a rukávy jsou z vyšivaného molu. Rukávy jsou nad zápěstím ukončeny širokou krajkou. Límeček košile je zakončený čtyřmi šňůrkami, které se uvazují pod krkem. Pod krkem je uvázán hedvábný vyšivaný šátek červené barvy. Pro slavnostní příležitost si chlapec obléká *lajbl*. Je to krátká, bohatě zdobená vesta bez rukávů, která je ušita ze zeleného (v Kosticích) nebo červeného (v Lanžhotě) brokátu, je hodně vyšívána nebo vymalována růžemi a ozdobena flitry a hustě skládanými barevnými mašličkami. Na levé straně vpředu má *lajbl* velkou růži z malovaných mašlí a ozdobou z korálků. Mašle jsou dlouhé až po horní okraj čízem (někdy i delší) a jsou čtyři. V chladnějších dnech si chlapec obléká *ratyňák*, což je vypasovaný kabátek do pasu, který je ušit z bílého sukna. Na hlavě nosí svobodní chlapci *guláč* (vysoký klobouk), v podstatě jenom dýnko z tuhé plsti bez stříšky. Po celém obvodu je ozdoben červenobílou žinilkou a na jeho přední straně je připevněna vysoká ozdoba z umělých květek, korálků, mašlíček, které se říká *točko*. Do něho se zasazuje *kosířek*, což je dlouhé, upravené volavčí nebo jeřábí péro. Poté, co se chlapec ožení, začíná nosit mužský (mužácký) kroj. Ten je podobný tomu chlapeckému a obecně se mu říká *nohavice*. Nohavice se v současnosti šijí z tesilu, většinou jsou modré, případně hnědé barvy. Místo *lajblu* nebo *ratyňáku* nosí *kacabaj* (*kabaňu*), což je krátký kabátek do pasu ušitý ze stejné látky, jako jsou nohavice. Na hlavě nosí muži tzv. *širúšek*, respektive *húseňák*. Je v podstatě nižší než *guláč*. V dřívějších dobách byl ještě součástí podlužáckého kroje soukenný kabát ušitý z bílého sukna, kterému se říkalo *šuba* nebo také *halena*. *Šuba* byla na límci a na zádech zdobena výšivkami. V zimě se pak ještě nosil hnědý kožich *dubeňák*, který měl na zádech vyšitý tulipán (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

3.1.3 Nářečí

Stejně jako v celé naší vlasti se kromě spisovné češtiny vyskytovaly a někde dosud vyskytují i různé dialekty nářečí se používalo rovněž v Kosticích. Dříve naprosto běžně a starší generace lidí jím hovoří dodnes). Nářečí se lišilo nejenom podle oblastí, jiné je na Podluží, jiné na Hornácku, Dolňácku atd., ale mnohé názvy nebyly stejné ani v obcích ležících vedle sebe. Tak jak jsem již uvedla výše, např. v Kosticích se vchodu do domu říkalo *dolník*, ale v Lanžhotě (dva kilometry od Kostic) do už bylo *žúdro* nebo *žebračka*. Vzhledem k tomu, že nářečí pomalu zaniká (působení školy, hromadné sdělovací prostředky), je třeba mnohé výrazy zachytit, aby zůstaly uchovány těm občanům, kteří přijdou po nás Některé názvy, či výrazy uvedu. *Béleše* (vdolky z mouky bez náplně),

depich (koberec), *erteple* (brambory), *hrable* (hrábě), *golozňa* (hlava), *marhule* (meruňky), *našteloivat* (nastavit), *oharek* (okurka), *paradajka* (rajče), *péřečník* (školní penál), *šňupák* (nos), *šporhelt* (sporák), *turkyň* (kukuřice), *vartovat* (hlídat), *vařajka* (vařečka), *žufánek* (naběračka) (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

„Tá kostická dědina,

dyby rači nebyla

sú tam Ludé jako židé,

nemajú tam kostela.“

„Kostičané húpí,

postavili stúpy,

na ty stúpy černé kočky,

cuckali jim z řiti močky.“

„Kostičané kmíni,

drali kočku v síni,

jak ju drali,

tak ju žrali,

až sa z teho poblvali (Malovaný kraj, 1969, č. 7, s. 6-7).

Tradiční hody se v Koticích pořádají na počest sv. Terezie, tedy 15. října. Na Moravě je běžný název „hody“, který naznačuje, že jde o svátek, při kterém se konzumuje velké množství jídla a pití, zkrátka hoduje se. Příprava na hody začíná dlouho před nimi nakupováním a chytáním nových oděvních doplňků (většinou šití nových sukní ke kroji na nedělní průvod obcí a následně na „tancování pod májů“, ale i šití nových šatů a nákup nových bot „k muzice“), velkým úklidem nejen v domě, ale i na ulicích, hřbitově, pečením domácího hodového cukroví, hodových koláčků a vařením (zelí, svíčkové, domácích knedlíků, bramborového salátu) a pečení masa (dorůžova vypečené husy, kačeny, kuřata, smažené řízky). Prostě, to, co je v každé rodině „zaužívané“. Chlapci musí zajet do lesa pro vhodný strom na „májů“, většinou urostlou borovici, pokácet ji, oloupat a nachystat ji „na májů“. Její vrcholek se zdobí a stárkova „frajířka“ na ni připraví prapor. V sobotu se za

asistence mnoha diváků a pomocníků „mája“ postaví, V posledním desetiletí opět „ručně“, proto je potřeba velkého „davů“ přihlížejících, a tradičním zvoláním „horééééé“ Josefa Skočika st. a pod jeho vedením začíná zvedání máje, a to několika desítkami mužů všech věkových skupin. V posledních asi šesti letech se pak v sobotu večer koná „Předhodovní zpívání“, kterého se zúčastňují vedle domácích i mužské a ženské sbory nejen z Podluží. V neděli se „krojovaná mládež“ vyšňoří do svátečního kroje, jde si pro „požehnání“ a následně se vydá pro své stárky, zahraje „sólo“ před domem starostky a nedělní hody „pod májů“ před místní sokolovnou mohou začít. K muzice přijíždějí i přespolní chlapi: na vozech se slavnostně kširovanými koňmi, na kolech a ti ze sousedství přijdou třeba pěšky. Sotva stárci zaslechnou jejich zpěv, pokynou muzikantům, aby zahráli pochod. Za jeho zvuků objedou přespolní chlapi třikrát „máju“, pak seskáčou z vozu, jsou přivítání domácími stárky a mohou si zazpívat verbuňkovou píseň a zacifrovat si. Tancovat však mohou teprve tehdy, až jim domácí chlapi zavedou tanečnice. Vše se odbývá pod dohledem „súdné stolice“ Tak se říká přihlížejícím ženám, jejichž přísnému úsudku je podrobena oblečení i chování vhodné o hodech. Hodová neděle tedy bývá vyhrazena především přespolním. Sjíždí se jich opravdu hodně z celého širokého okolí, protože chlapi si návštěvy oplácejí. Neoplatit hodovou návštěvu bylo nezdvořilé a často znamenalo vyhlášení nepřátelství. Domáci si po vůli zatancují teprve v pondělí a v úterý. Druhý hodový den, pondělí, se „chasa“ spolu s ostatními občany Kostic shromáždí u kaple sv. Terezie a všichni se za doprovodu dechovky odeberou na místní hřbitov. Pan farář požehná a vzpomene i na věrné zesnulé. Odpoledne pokračuje hodová zábava v místní sokolovně. V úterý bývají zase „babské“ hody. A to proto, protože se děvčata, která chodí v kroji, převlékají do chlapeckých krojů a ujímají se vedení hodů. Chlapi si na sebe berou podobu maškar a v nich předvádějí různé scénky. Nálada bývá v tento den velmi veselá a uvolněná. Právě o hodech můžeme pozorovat staré lidové tance. Jedná se především o chlapecké hošije a verbuňk a párový tanec vrtěná.

3.1.4 Fašank v Kosticích

Slavil se 40 dní před Velikonocemi. Dřívější oslavy trvaly většinou 3 dny, od neděle do úterka. Slavilo se okázaleji. Veselí je vždy spojeno s muzikou. Povolena byla legrace jak chlapcům, tak dívkám. Chasa chodívala v polosvátečním kroji, v pondělí se pak všichni převlekli za maškary. Tančily se fašankové tance, masky chodily po dědině od domu k domu a vybíraly vše, co se dalo, pak se pochovala basa, a tak začal půst až do velikonoce.

Zajímavostí oslav fašanku v Kosticích je to, že fašanková zábava byla vždy v pondělí, konala se v místní sokolovně. Lidé si běžně brali na druhý den dovolenou, studenti škol měli na úterý nachystané omluvenky. Organizoval ji místní sokol (oddíl kopané) za přispění finančních prostředků obce. Mladí, starší, se sjížděli z blízkého, ale i vzdálenějšího okolí (ze Slovenska), převlečení do různých masek a předváděli různé scénky ze života, za doprovodu dechovky nebo moderní hudby. V minulém čase proto, protože letos se poprvé „fašank“ v Kosticích nekonal. A tak jsem zjišťovala, proč. Členové oddílu kopané říkali, že se jim to nevyplácelo, že v posledních dvou letech byla strašně malá účast. Někteří říkali, že si za to může bývalý předseda sokola sám, neboť vždy, když došlo na vyhlášení pořadí masek, vždy se na prvním místě umístila „chasa“, ať jejich maska tomu odpovídala nebo ne. Dokonce snad byla i výtka na masky z vedlejší dědiny. Prý „ať si chodí na maškarní k nim“. Závěr si udělá každý asi sám. Ale je opravdová škoda, že fašanková zábava nebyla. Bavili se mladí, starší, prostě všichni si tuto zábavu užili a hlavně s tím, že nikdo nebyl znát. Jaké překvapení bylo po půlnočním odmaskování. Myslím si, že této zábavy je velká škoda. Jezdili se na ni dívat, ale nejenom to, sami se účastnili, mladí, starší z celého širého okolí. A to právě i proto, že jako jediná na celém Podluží byla v pondělí.

3.1.5 Osobnosti obce

Nejprve bych se chtěla zmínit o *Františku Třetinovi*, (27.09.1920 – 10.03.1999), skladateli lidových písní, jehož jméno již zaznělo. Sám o sobě říkal: „Já su strýc Franta Třetina – tož ten z Kostic a ze Zlína“. Je rodákem z Kostic, ale většinu svého života prožil ve Zlíně. Do Kostic jezdil však pravidelně, hlavně k sourozencům Bařkovým, o nichž se zmíním vzápětí. Jímž byl strýčkem skutečným, stejně jako pro mne. Strýček začal skládat písničky již v mládí. Inspirací pro strýčka bylo krásné mládí, láska k rodnému kraji a lidem, se kterými žil a které měl rád. Za zmínku stojí jeho prvotiny „*Na tych našich lúkách*“ či „*Tá kostická dědina*“. Mezi nejznámější patří „*Odbila jedna*“, „*U tej Boží muky*“, „*Ked' sem pole vláčil*“ a mnohé další. Strýček napsal před šedesát ryze podlužáckých písní, které byly vydány ve zpěvníku pod názvem „*Pěsničky Františka Třetiny*“. O tom, jak viděl své rodné Kostice, vyjadřuje v závěru již vzpomínané písničky „*Tá kostická dědina*“, která končí slovy: „*A děvčata samý květ jak zahrádky v máju, není lepší dědinečky v celém širém kraju*“ (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Jaroslav Blažek (05.12.1927) – akademický malíř a grafik. V Kosticích se sice narodil, ale dlouhá léta zde již nežije. Na svých plátnech zachytil tužkou, akvarelem a temperami podoby a život pracovní i sváteční prostých obyvatel Kostic. Inspirací je mu krajina, lidé při práci, portréty „tetek“ a dívek v šátcích i motiv milenců. Jaroslav Blažek, je umělec, který na evropské úrovni rozvinul podněty folkloru ve výtvarné tvorbě. (Pelikán, 1991).

František Tureček (21.10.1928 – 05.12.2008) – mistr obuvník. Obuvnické řemeslo patřilo k rodinné tradici, jíž se věnoval už dědeček a stejně tak i otec Františka Turečka. Pod otcovým vedením získával František v domácí dílně první zkušenosti, učil se konstrukci stříhu, vyšívání i správným technologickým postupům výroby obuvi. Likvidace živnostenských provozoven mu zabránila založit si po vyučení vlastní dílnu. Výrobou krojové obuvi za začal soustavně zabývat od roku 1966, kdys po smrti svého dědečka Františka Blažeje, „Mistra lidové umělecké výroby“, převzal jeho dílnu a zakázky pro Ústředí lidové umělecké výroby. V roce 2007 mu byl udělen titul „Nositel tradice lidových řemesel“, který uděluje ministr kultury u příležitosti zahájení „Dnů evropského dědictví“. V 70. a 80. letech prý dělal kolem stovky párů za rok. Dělal i velké zakázky pro různé dechovky, mužské sbory, folklorní soubory, a to nejen pro oblast Podluží. Pokračovateli ve výrobě krojové obuvi jsou dva vnuci Františka Turečka, a to Lukáš a Marek, zejména Marek, který se výrobou krojové obuvi žije. Oba vnuky toto náročné řemeslo vyučil sám pan Tureček (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Cyril Janulík (19.03.1911 – 09.12.1989) – „majstr krajčír“. Vyučil se u mistra všech mistrů, Šimona Kučery z Týnce. Po vyučení pracoval čtyři roky řemeslně při výrobě krojových součástí. Jak postupně nošení slováckých mužských šatů upadalo, musel si hledat obživu jinde. Přes 20 let pak pracoval u ČSD. Všechny volný čas však věnoval šití a vyšívání krojů. Nejraději samozřejmě šil kroje slavnostní – červenice a ratyňáky. Výšivky na červenicích podle pana Janulíka vyžadovaly až třicet večerů poctivé práce, práce, kde mohl uplatnit svoji úžasnou představivost a dát krojům jejich neuvěřitelnou krásu. Největší zakázku červenic a ratyňáků dělal pro národopisný soubor Břeclavan. Šil kroje pro národopisný soubor Podlužan. Ještě dnes se v některých rodinách dědí červenice pana Janulíka a nosí je už třetí generace šohajů. Je třeba si přát, ať neubývá těchto lidových umělců, kteří netvoří ani tak pro výdělek a už vůbec ne pro svou osobní slávu, nýbrž z vnitřní potřeby, ze záliby. A také z hrdosti, aby uchovali a rozmnožili to, čím je svérázné a bohaté naše Podluží. A právě takový byl pan Cyril Janulík (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Marie Pavelková (07.09.1909 - 18.05.1994) – maléřka. Její největší láskou byla práce kolem lidových krojů. Se vším si uměla poradit. I když nějaký materiál nebyl k dostání, nahradila ho tak, že to ani nebylo poznat. S malováním začala již v mládí, malovala pro sebe, své sestry a kamarádky a malovala pro celý svůj život. Šila chlapecké i dívčí „lajble“, chlapecké plátěné košile, malovala mašle a upravovala je na „rožky“ a chlapecké „lajble“. Atd. Na velikonoce malovala vajíčka a šila na ně skleněné kazety, které pak dávala děvčata chlapcům. Vymalovávala talíře, hrníčky, kapesníčky. Kromě toho šila chlapecké i dívčí kroje na panenky, které většinou odcházely do zahraničí (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Marie Polínková (nar. 29.01.1927) – maléřka. Kraslice jsou jedním z významných dokladů tradičního lidového umění. Starodávny zvyk zdobit vejce o svátcích slunovratu a věnovat je darem patří k lidovým obyčejům všech Slovanů. Vejce, tajemný zárodek života, symbol zrození i zániku, dar milované osobě a kdysi i dar záhrobní, jak dokládají nálezy v hrobech z 11. století. Zdobením kraslic se paní Polínková zabývá již asi od r. 1987. Původně začínala zdobit vajíčka barvou a tuší jenom pro své děti a pro jejich kamarády a známé. Pak začala vajíčka zdobit výhradně škrábáním. Většina kraslic však šla mimo obec a jenom málokdo věděl, že paní Polínková se zabývá touto činností. Zdobení vajíček - vyškrabování – provádí nejvíce do fialové nebo černé barvy. Vajíčka zdobí rostlinnými motivy (květiny, jahůdky apod.). Přes střed dělá ornamentální pás a někdy vyškrabuje i věnování. Vyškrábání jednoho vajíčka trvá, podle složitosti ornamentu, asi dvě hodiny. Práce paní Polínkové jsou vystaveny v Etnografickém ústavu Moravského zemského muzea v Brně a také je posílala na výstavy k různým příležitostem (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Marie Kostková (08.08.1925-26.03.2007) – lidová tvůrkyně. Paní Kostková začala šít krojové součástky počátkem 70. let minulého století, jak sama říkala, kvůli obživě. Jednalo se o krojové pokrývky hlavy – „guláče“ a „húseňáky“. Důsledně dodržovala vývojem ustálené typy charakteristické pro jednotlivé části Podluží. Neustupovala ani požadavkům na různá „vylepšení a dozdobování“, to raději zakázku odmítla: „Tak sa to patří, tak to udeuám a mosí to pasovat,“ říkala. Kolik „guláčů“ a „húseňáků“ za svůj život zhotovila, to ani nejde spočítat, ale muselo jich být několik set. Nejvíce si však cenila toho, že v roce 1991 zhotovila „guláč“ pro brněnského biskupa Vojtěch Cikrleho. Odchodem paní Kostkové se pravděpodobně uzavřela jedna kapitola vývoje lidového kroje na Podluží (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Terezie Uhrová (05.10.1924 – 24.05.1979) – výrobce kosířků. „*Kosířek*“ je dlouhé, uměle nabílené jeřábí nebo volavčí pero, které patří ke „*guláči*“, nedílné součásti mužského kroje svobodných šohajů. Úprava „*kosířku*“ je jemná práce, která se v žádném případě nedá uspěchat. Nejdříve se musí konec pera naolejovat, vyprat, vyčistit v bělobě a nechat uschnout. Poté nastává nejdůležitější fáze úpravy, a to rozdělit jednotlivé pramínky pera a vytvarovat správný tvar kosířku. A od roku 1979 se výrobou „kosířků“ zabývá zástupkyně již třetí generace této rodiny – Dana Stočesová, rozená Uhrová. Takže tradice pokračuje, a to je jenom dobře (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Josef Rampáček (10.09.1918 – 01.01.1987) – zpěvák lidových písní. Pocházel z Tvrdonic, ale od roku 1949, kde se oženil, žil v Kosticích. Od roku 1935 začal vystupovat s Jožkou Severinem a zpíval přitom převážně druhý hlas. Počátkem 40. let ho dirigent Rafael Kubelík spolu s dalšími třemi Tvrdončany doporučil do inscenace Janáčkovy opery „*Její pastorkyňa*“ v Národním divadle v Praze, aby zde účinkovali jako rekruti. V Praze se Jožka Rampáček seznámil s hudebním folkloristou Albertem Pekem, jenž s ním natočil několik písniček v pražském rozhlasu. V roce 1953 se v Brně stal členem malého folklorního souboru, který se jmenoval Pod slováckým nebe, a vystupoval v něm mimo jiné spolu s Boženou Šebetovskou, Jožkou Severinem a Zdeňkem Galuškou. Pěvecký projev Jožky Rampáčka bylo osobitý, uměl si vybírat písně a uměl je výborně interpretovat. Jeho osobitý tenor patřil mezi nejvýraznější hlasy na Podluží (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Sourozenci Baťkovi – *Božena Hrubá-Baťková* (19.10.1964) a *Zdeňk Baťka* (09.08.1960) – zpěváci lidových písní. Když máme na mysli sourozence Baťkovi, vždy můžeme říci „z Kostic“, i když Zdeňk bydlí již mnoho let v Milovicích. Zpívají od dětských let, na veřejnosti jsme je poprvé slyšeli na tvrdonických národopisných slavnostech s písní „*Pěkný je deň kde slúnečko svítí*“ autora Vladimíra Hnátky, který jim byl v počátcích učitelem. Již v mládí se stali známými zpěváky a jsou jimi dodnes. V jejich interpretaci můžeme slyšet nejen staré lidové písně, ale i písničky nové, především jejich strýčky Františka Třetiny a z vlastní tvorby Zdeňkovy. Doprovázela je taková hudební tělesa jako Břeclavan, Technik z Ostravy Jana Rokyty, Lália, Polajka, Kumpanovi muzikanti a další. Zdeňk byl také řadu let sólovým zpěvákem Mistřiňanky. V roce 2006 bylo 100 jeho písní vydáno ve zpěvníku pod názvem „*Kraj révy a písni*“, písničky Zdeňka Baťky“. Říká se, že moravské Slovácko je nevyčerpatelnou studnicí překrásných písniček, a o tom se můžeme přesvědčit při poslechu písní sourozenců Baťkových, kteří bohatě přispívají do pokladnice hudebního života na Podluží (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

Pokračovatelkami tradic ve výrobě krojů je již výše uvedená *Marie Petrlová*, která vyrábí *guláče a húseňáky* k mužským krojům. Dále šije všechny části dětského i dívčího kroje, lajble pro dívky i chlapce, spodničky i vrchní barevné sukně, rukávce. Dlouhá léta šije kroje pro folklorní soubory Břeclavánek a Kostičánek. Dále *Zdena Rabušicová*, která šije a vyšívá chlapecké kalhoty *červenice*. A rovněž už vzpomínaná *Bc. Dana Stočesová*, která se ujala výroby kosířků do *guláčů* pro svobodné mládence (Kostice na přelomu tisíciletí, 2013).

3.2 Co vede člověka k folkloru?

Trávení volného času není jen tak nezávaznou dobou, ale též se významně podílí na utváření osobnosti člověka. Způsob využívání volného času má zejména u mladých lidí vliv na jejich občanské postoje, vývoj osobních dispozic, odpovědnost a vztah ke společnosti. Lidé, kteří ve svém volnu absolvují řadu různých aktivit, se podle průzkumů mnohem lépe zařazují do společnosti a navíc oplývají i lepšími komunikačními schopnostmi. Zvláště pak mladí lidé dosahují při volnočasových aktivitách lepších studijních výsledků. Všechny tyto aktivity pomáhají formovat a rozvíjet schopnost lidí, včetně identifikace ve společnosti. Opačně bezcílné zabíjení volného představuje oproti tomu cestu k pasivitě, konzumnímu způsobu života či závadnému chování a třeba i k drogám.

Všechno to, co si člověk z kultury osvojí a prakticky v životě uplatní, formuje jeho životní styl. Ten je pochopitelně individualizován, dotvořen řadou specifických detailů. Životní styl můžeme chápat jako komplex činností integrovaných určitou hodnotovou orientací. Patří do něj jednak vzdělávací aktivity, podíl na veřejném životě, organizace běžného provozu v domácnosti, společné činnosti v rámci rodiny (péče o děti, jejich výchova), způsoby trávení volného času, péče o zdraví a mnohé další. Je ověřeno, že společné činnosti v rodině působí většinou příznivě na celkový sociální vývoj, naopak prázdné trávení volného času vystupuje jako rizikový faktor. Do životního stylu dospělých zasahuje podstatným způsobem práce. Volný čas býval někdy chápán jako kompenzace nebo přímá náhražka uspokojení z práce. Ale i toto má svá úskalí. Po namáhavé celodenní dřině nepřipadají některé formy využití volného času příliš v úvahu.

„Termín životní styl vyjadřuje spíše individuální optimální uspořádání životních forem do harmonického celku. Životní styl je charakterizován jako široký komplex činností a s nimi spjatých postojů, norem, hodnot, návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické – vystihují jeho osobitost. Životní styl každého jednotlivce je zasazen do širšího společenského kontextu, ovlivňuje ho historický vývoj, tradice, kulturní a ekonomická úroveň společnosti.“ (Kraus, 2008, s. 166, 167).

Folklor jako životní styl jsem se snažila demonstrovat na dění v obci Kostice. Vidíme, že nám dává celou řadu podnětů, které obohacují náš způsob života a rovněž nám otvírají nové obzory. Řadíme jej tedy mezi jednu z možných alternativ trávení volného času, kdy se rozvíjí naše osobnost nejen ve vrstevnických skupinách.

Folklor působí jednak na děti a mládež v průběhu jejich vývoje, podílí se na jejich zdárném rozvoji a hlavně na socializaci, tzn. snadnějším začlenění do společnosti.

Je zřejmé, že pokud se seznamují s novými kamarády, přáteli, obohacuje se jejich život, dochází ke smysluplnému naplnění volného času. Mají radost ze zážitků při vystoupení na veřejnosti, ze zpěvu, tance, z poslechu hudby, z vyprávění historek atd. Takovým klíčovým a důležitým bodem je samozřejmě vystoupení pro širokou veřejnost, kdy se zúročí jejich dlouhá a pečlivá příprava. Je to vyvrcholení, kdy rozdávají radost nejen svým rodičům, prarodičům, ale i vrstevníkům, kamarádům nebo i zcela cizím lidem.

Dnes často slyšíme, že dnešní mladí lidé jsou problémoví, že mají na svědomí trestnou činnost a narůstá kriminality nezletilých. Velkým problémem je nejenom alkohol, potulka po ulicích, ale v dnešní době i drogy. Z toho je patrné, že děti, mládež nejsou vedeny k řádnému využití volného času. Nikdo je k tomu nemotivuje, ani rodina, ani škola. Mládež, ba ani děti nevědí co s volným časem, nudí se. Proto patří velké poděkování těm, kteří se snaží a to, aby se děti a mladí zapojovaly do organizovaného volného času a kulturního života, dění nejen na vesnicích, ale i ve městech.

Na malé obci (obec Kostice nemá ani 2 000 obyvatel) jsem se pokusila vysvětlit, jak sice v malé, ale o to krásnější obci na Podluží žijeme, jaké zvyky, obyčeje, tradice jsou zde i nadále zachovávány. Je velmi potěšující, že už děti v mateřské škole se seznamují

s lidovou kulturou. Dále samozřejmě mládež, ale i senioři. Ti všichni se věnují dodržování tradic, oblékají si kroje, zapojují se do kulturního života obce. A to hlavně tím, že navštěvují národopisné soubory, folklorní soubory, ženský a mužský pěvecký sbor.

Jak už jsem se zmínila v úvodu do oblasti folklorního dědictví nespadá jenom lidová píseň, hudba, tanec, ale patří sem i malířství, architektura, rukodělné výrobky, textil, šperky, gastronomie a další. Opět velké díky těm, kteří se starají jednak o správu krojů, šití jeho součástí, šití „čížem“, zhotovování „guláčů“, „rožků“ atd. Ale v neposlední řadě i k malování, škrábání kraslic. A nesmím zapomenout na ty, kteří vedou „malé tanečnický“ v dětském souboru. Jejich obětavost, pochopení, láska k tradicím a hlavně k předávání zkušeností z nejrůznějších oblastí dál.

3.3 Cesty k udržování folkloru

V „Malé československé encyklopedii“ z roku 1985 se říká, že „folklor se stal výrazem ideologického a estetického cítění jeho nositelů“. V podstatě ale ideologie měla navrch a folklor byl mocnými zneužíván a redukován na hodící se oblasti.

Po roce 1989 se o lidovou kulturu v ČR pečuje systematicky na základě zákona: Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu – Usnesení vlády ČR z 11.6.2003 č. 571. Vláda schválila svým usnesením 1216 ze dne 29. října 2007 návrh na přistoupení ČR k Úmluvě o zachování nemateriálního kulturního dědictví. Pod systematickou ochranu by se měla dostat např. nářečí, ale možná i staré receptury apod.

„Lidová kultura si zaslouží mimořádnou pozornost, pokud je to možné uchování v autentické podobě. Důraz na to klade také Evropa“.

V roce 1990 vzniklo největší občanské sdružení v České republice, a to „Folklorní sdružení České republiky“ – zájmová nevládní organizace dětí, mládeže i dospělých, která sdružuje více jak 1 400 členů ve více než 400 členských souborech. Patří také k nejvýznamnějším dětským a mládežnickým organizacím v zemi, neboť děti a mládež tvoří téměř tři čtvrtiny jeho členské základny.

Folklorní sdružení se každý rok pořadatelsky, i spolupořadatelsky podílí na více než 60 folklorních festivalech a slavnostech v naší republice. Není to jediná jeho činnost.

Připravuje také vzdělávací kursy a semináře pro vedoucí souborů, tanečnický, choreografy. Vydává také časopis „Folklor“ a rovněž DVD nosiče.

Chtěla bych uvést nejvýznamnější akce sdružení, a to celostátní soutěžní přehlídka dětských zpěváků lidových písní Zpěváček ve Velkých Losinách, reprezentační Národní krojový ples, mezinárodní festival dětských folklorních souborů Písní a tancem v Luhačovicích.

Ale vraťme se na jih Moravy, na Podluží, na Slovácko. O tom, že nastupující generace je schopná přijmout odkaz minulosti, je patrné z toho, že vznikají nové folklorní slavnosti, také nové skupiny tanečníků, hudebníků a stále více i zpěváků. A právě tyto soubory, krúžky, uchovávají a hlavně předávají dalším generacím lidové zvyky, tradice, písně, tance atd. K nejvýznamnějším národopisným slavnostem patří vedle „Strážnice“, Podluží v písní a tanci, Kopaničářské slavnosti, Horňácké slavnosti, Kyjovský rok, Národopisný festival Milovice, Dolňácké slavnosti s jízdou králů v Hluku, obdobné slavnosti ve Vlčnově a mnoho dalších.

Nesmím zapomenout zmínit tanec „verbuňk“, který získal titul „Mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví lidstva“ UNESCO. Už i „Jízda králů“ na Slovácku je zapsána na seznamu UNESCO.

Další aktivitou spojené s udržováním tradic, folkloru jsou např. „Dny řemesel“. Stovky milovníků vína, dobrého jídla a také tradičních starých řemesel navštěvují 1. května nedalekou Moravskou Novou Ves.

Folklor na Podluží patří do dnešní doby. Folklor je tady stále živý, do značné míry součástí běžného život. Tady se prostě folklor „žije“. Je chvályhodné, že se lidé začali větší měrou upínat na své kořeny. Odtud plyne zájem a zápal pro folklor. Vidíme, že různě transformované zvyky a obyčeje i tvůrčím způsobem zpracovávané písně a tance v mnoha místních variantách jsou kulturním dědictvím, které není statické, nýbrž dynamické, věčně se proměňující a je žádoucí v naší postmoderní společnosti. Proto ještě jednou velké „DÍKY“, těm, kteří se usilují o vytváření, uchovávání, upevňování vazeb místních obyvatel ke svému území, k předávání letitých zkušeností mladším generacím. Snažme se podpořit identitu území a aktivity společnosti ve prospěch tradic, folkloru a vzájemné výměny zkušeností.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Cílem kvalitativního výzkumu, při němž byly použity dvě základní metody, a to pozorování a rozhovor, bylo zjistit, zda lidová kultura a dodržování folklorních tradic, zvyků má vliv na socializaci dnešní mládeže i starší generace. Rovněž jsem při tomto výzkumu zjišťovala způsob trávení volného času jednotlivých respondentů v obci Kostice. Velmi důležitým cílem a úkolem tohoto výzkumu bylo také sledování skutečností, zda nedochází k jejich komunikační izolovanosti, která by měla neblahý vliv na výchovný proces a rozvoj osobnosti.

V průběhu rozhovorů jsem se snažila najít odpověď na **hlavní výzkumnou otázku**, která zněla: „**Jaká je role folkloru v životě současnosti na Podluží pro sociální pedagogiku?**“ Tzn. v tomto případě - proces socializace, trávení volného času.

Výzkumné problémy

Výzkumný problém č. 1: Seznamují děti s folklorem a tradicemi rodiče?

Výzkumný problém č. 2: Projevuje se o zájem o folklor pouze u jedinců, kteří folklorem „žijí“ ?

Výzkumný problém č. 3: Uvědomují si lidé v obci Kostice význam folkloru a snaží se tradice dodržovat a předávat dál?

4.1 Rozhovor a jeho výsledky

V praktické části jsem při sběru dat postupovala metodou kvalitativního výzkumu. Zvolila jsem standardizovaný strukturovaný rozhovor, kdy otázky byly položeny zástupcům obce Kostice dvou věkových kategorií, a to mladé generaci v rozmezí od 15 do 30 let a starší generaci ve věku 31 let až neomezeně, a konkrétně třem ženám a třem mužům.

Výzkum byl realizován v obci Kostice v průběhu měsíce února, čímž jsem spatřovala výhodu jakéhosi „domácího prostředí“, jelikož do svých 35 let jsem v obci Kostice žila a tudíž sledované prostředí je mi velmi blízké. Otázky jsem se snažila pokládat jasně a srozumitelně, aby nedocházelo ke zkresleným odpovědím. Respondenti byli vybráni jednak z řady kostické „chasy“, jednak z řady zástupce oddílu JUDO, vedoucí dětského folklorního souboru Kostičánek, pěveckého sboru žen Kostice, mužského pěveckého sboru Kostice-Tvrdonice, paní učitelky z mateřské školky. Celý záznam rozhovoru jsem si pořídila na diktafon. Všem jsem slíbila naprostou anonymitu. Rozhovory probíhaly

v příjemné nenucené atmosféře, jelikož všechny respondenty osobně znám, což si myslím, že mělo velký vliv na samotný výsledek výzkumu.

Výhodu také vidím v tom, že rozhovory probíhaly „tváří v tvář“ a výsledky tohoto pozorování pak můžu doslovně popsat, čímž nedochází k jeho zobecnění, tj. k jeho generalizaci. Člověk se tak neztrácí „pouze za číslý“.

1. ROZHOVOR - žena 65 let, členka Ženského sboru Kostice

Otázka č. 1: Co si představujete pod pojmem „folklor“ a co pro Vás znamená?

Folklor – to sú naše písničky, muzika, kroj, v čem žiju odmalička, to sú naše zvyky, mám to ráda, proto furt také zpívám ve sboru. Je to zkrátka můj život, bez toho bych si to už ani nedovědla představit.

Otázka č. 2: Kdy jste se setkal(a) poprvé s folklórem a kdo Vás k němu přivedl?

K folkloru nás všeckych vedli moji rodiče a eště aj stařenka se stařečkem. No, hned odmalučka. Chodila jsem už jako děcko v sukňách - na hody, šlahat, na svatby, kam sa dalo.

Otázka č. 3: Jaké dodržujete doma lidové tradice a zvyky? Jestliže ano, tak jaké?

No, eště aby né, když sama furt zpívám. Sú to hody, slavnosti, vystupujeme se sborem na přehlídkách, chodím na krojové plese, dívčí vínek. Všady. Když sem bývala děvčisko, tak jsem sama bývala stárka, tak všecky hody sme musely pochodit. Samozřejmě velikonoční a vánoční zvyky.

Otázka č. 4: Účastníte se kulturních akcí a oslav ve Vaší obci? Pokud ano, jakých?

Tak, co ti teď říkám. Všady chodíme. Na hody, na krojový ples, dívčí vínek, aj na dožínky sme chodili, na fašank, ten tento rok po první nebyl. Sokoli ho nechceli dělat, že se jim to nerentovalo. A to dostali už peníze aj z obce.

Otázka č. 5: Máte doma kroj, kdy si ho vy nebo někdo z rodiny obléká? Pokud ano, při jaké příležitosti.

No, nevidíš. Už je nás pár, co nosíme „sukně“ „furt“. Maminka mi říkala, že když byla ona mladá, tak oblékaly kroj všecky vdané ženské. A to v nich chodily a dojížděly do Břeclavi

do práce a děcka v nich chodily aj do školy. V Charvátské a v Hlohovci sa jim říká „krobotky“. Na hody, na vystoupení, na přehlídky si oblékáme kroj sváteční, šak víš, co ti budu vykládat.

Otázka č. 6: Je pro Vás folklor důležitý?

Jak by né, to bych neděla, co dělám a k čemu vedu moje děcka a vnúčata. Víš jak je to pěkné, když si možem celá rodina zazpívat, eště si k temu aj zahrajeme a když sme všeci oblečení v našem krásném kroji. To sa za nama každý podívá a aj fotí.

Otázka č. 7: Co říkáte na hody, změnil(a) byste dnešní podobu nebo se Vám líbí takové jaké jsou?

A co bych na nich měnila, sú dobré, snad enom ty děvčice, mají ty sukně a spodničky čím dál kratší, nekeré sú zmalované jak velikonoční vajca, ale co už my možeme, je to móda. A mosíme byt potichu nebo by za chvílu v tem kroji nešel nikdo.

Otázka č. 8: Pomohl Vám folklor v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Snad ve škole, ve zpěvu. Nekdy nás rodiče omlúvali, že mosíme jet na vystoupení, ale nekdy to zas bylo opačně – tak jak sa u nás říká: „večer šohaj, ráno šohaj“. Když sme došli z muziky ráno, tak sme sa enom přeslékli a hybaj do škole nebo potom už do práce.

Otázka č. 9: Pokud chodíte na folklorní akce, s kým se tam setkáváte?

Se všeckýma, co chodíme k muzice, s kamarádama, s rodinú, co máme blízko k folkloru, s kym si možeme zazpívat, pobavit sa.

Otázka č. 10: Vybaví se Vám i nějaký nepříjemný, negativní ohlas na folklor? V případě, že ano, tak od koho a jakým?

Je to hlavně od lidí, co jim folklor nic neříká. Je pravda, že třeba kroj sa dědí z generace na generacu a třeba pořízení nového kroje je v dnešní době velmi nákladné. A také si myslím, že ani ty děcka do té chase moc nezapadnú. A eště přidám jedno, to sa normálně ví, když sa ožerú chlapani z chase a dělajú bordel po dědině, je to v pořádku, ženské říkajú, chlapani byli veselí, ale když to udělají „ti nekrojovaní“ – tak sú to hovada ožralá, to tam, pak aj tak napišeš? Šak nevěďá, kdo to říkal, né?

2. ROZHOVOR - žena 33 let, učitelka mateřské školy

Otázka č. 1: Co si představujete pod pojmem „folklor“ a co pro Vás znamená?

Pod pojmem folklor si představuji určitou část kultury, která se vyskytuje na určitém území, je to část našeho dědictví, které je potřeba nadále udržovat pro další generace a jsou to především naše písně, tance, kroje, nářečí.

Otázka č. 2: Kdy jste se setkal(a) poprvé s folklórem a kdo Vás k němu přivedl?

Tak, jak je to na u nás v Kosticích běžné, tak určitě rodiče. Sami chodili v kroji, tak to bylo automatické, že v něm budu chodit i já.

Otázka č. 3: Jaké dodržujete doma lidové tradice a zvyky? Jestliže ano, tak jaké?

Doma dodržujeme všechny tradice a zvyky. Na Velikonoce pečeme beránka, barvíme vajíčka, děcka chodí po šlaháčce, Na hody chodíme v kroji k muzice, na Vánoce zpíváme koledy.

Otázka č. 4: Účastníte se kulturních akcí a oslav ve Vaší obci? Pokud ano, jakých?

Chodíme na hody, na krojový ples, dívčí vínek, chodili jsme na fašank, ten tento rok po první nebyl. Říká se, že ho nechtěli sokoli dělat, že nebyla účast, že na něm prodělávali.

Otázka č. 5: Máte doma kroj, kdy si ho vy nebo někdo z rodiny obléká? Pokud ano, při jaké příležitosti.

Kroj máme celá rodina a taky celá rodina chodí v kroji na hody, na dívčí vínek, na krojový ples.

Otázka č. 6: Je pro Vás folklor důležitý?

Čím jsem starší, tím je pro mne důležitější. Když vidím své děti a děti tady ve školce, jak si zpívají písničky, jak hlavně holčičky chodí rády v kroji, jak se snaží tancovat, tak je to pro mne taková srdcová záležitost..

Otázka č. 7: Co říkáte na hody, změnil(a) byste dnešní podobu nebo se Vám líbí takové jaké jsou?

Ne, neměnila bych vůbec nic.

Otázka č. 8: Pomohl Vám folklor v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Hodně dětí ze školky navštěvuje dětský soubor Kostičánek. Spolupracujeme s vedoucími tohoto kroužku, děti učíme lidové písničky, tanečky. Vedeme je k tomu, aby si vytvořily vztah k našemu nářečí, zvykům, nacvičujeme taneční, pěvecké a recitační pásma k různým příležitostem. Děti vystupují na vítání občánků, na oslavě Svátku matek atd.

Otázka č. 9: Pokud chodíte na folklorní akce, s kým se tam setkáváte?

Se všemi komu není folklor lhostejný, ten, kdo se chce pobavit, kdo chce potkat kamarády, přátele, které dlouho neviděl. Dobře víš, že na hody se sjede vždy celá rodina, ze všech koutů republiky a dnes již i ze „zahraničí“.

Otázka č. 10: Vybaví se Vám i nějaký nepříjemný, negativní ohlas na folklor? V případě, že ano, tak od koho a jakým?

Ještě když jsem jezdila do školy do Brna. Někteří spolužáci si mne dobírali, jak v tom můžu chodit (mysleli tím „kroj“), jak můžeme tak „békat“, jestli tam chodíme jen pro to, že se můžeme „veřejně“ opíjet. Prostě neměli vůbec žádnou představu o tom, co za tím stojí a tak.

3. ROZHOVOR - žena 63 let, vedoucí dětského národopisného souboru Kostičánek**Otázka č. 1: Co si představujete pod pojmem „folklór“ a co pro Vás znamená?**

Když se řekne folklor, tak to jsou naše krásné písničky, tance, nejkrásnější kroje z celé republiky, naše jedinečné nářečí, prostě to, co si přenášíme z generaci na generaci a snažíme se o její uchování. Je to naše kulturní dědictví.

Otázka č. 2: Kdy jste se setkal(a) poprvé s folklórem a kdo Vás k němu přivedl?

No určitě rodiče, stařenka se stařečkem. Teta, strýc, prostě celá rodina.

Otázka č. 3: Jaké dodržujete doma lidové tradice a zvyky? Jestliže ano, tak jaké?

Doma dodržujeme všechny tradice a zvyky. Na Velikonoce pečeme mazance, beránka, barvíme a škrábeme vajíčka. Na hody chodíme k muzice, na Vánoce zpíváme koledy.

Otázka č. 4: Účastníte se kulturních akcí a oslav ve Vaší obci? Pokud ano, jakých?

Chodíme na hody, na krojový ples, dívčí vínek, chodili jsme na fašank, ten tento rok po první nebyl. Prý tam už nikdo nechodil a nebyl o něho zájem. A to už dostali sokoli peníze i z obce.

Otázka č. 5: Máte doma kroj, kdy si ho vy nebo někdo z rodiny obléká? Pokud ano, při jaké příležitosti.

Ano, kroj doma máme. V kroji chodím já a moje dcera, oblékáme si ho na hody, na dívčí vínek, na krojový ples.

Otázka č. 6: Je pro Vás folklor důležitý?

Čím jsem starší, tím je pro mne důležitější. Jinak bych taky nemohla vést Kostičánek. Víš, jak je těžké vymyslet nějaké pásmo, aby bylo veselé, hravé, aby se děckám líbilo. Aby se jim líbily písničky, aby měly radost z pohybu. A jak potom po nějakém vystoupení, soutěži jsou šťastné, že se umístily na nějakém tom místě. Jak se chlubí, co už umí, co musí ještě nacvičit. Je to někdy strašně těžké a náročné, ale potom, ten výsledek, ta rozzářená očka, to nic nenahradí.

Otázka č. 7: Co říkáte na hody, změnil(a) byste dnešní podobu nebo se Vám líbí takové jaké jsou?

Ne, neměnila bych vůbec nic.

Otázka č. 8: Pomohl Vám folklor v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Ne, nepomohl.

Otázka č. 9: Pokud chodíte na folklorní akce, s kým se tam setkáváte?

Se všemi, kdo se chce pobavit, zazpívat, zatancovat. Se všemi příbuznými.

Otázka č. 10: Vybaví se Vám i nějaký nepříjemný, negativní ohlas na folklor? V případě, že ano, tak od koho a jakým?

To víš, že se dycky najdou nějakí rypáci a chytráci. Hlavně, když máme nějaké nové pásmo, tak někteří rodiče mají připomínky, proč to děláme tak a ne tak. Proč do Kostičánku chodím ten a ten, když jeho rodiče nikdy v kroji nechodili.

4. ROZHOVOR – muž 38 let, člen oddílu JUDO

Otázka č. 1: Co si představujete pod pojmem „folklor“ a co pro Vás znamená?

To myslíš tych, co chod'á v kroji – kabeláčů? Co si myslá, že sú neco víc než my ostatní? Neznamená to nic, ale chodíme jim pomoct postavit máju a děcka pak chod'á na kolotoče, když sú hody.

Otázka č. 2: Kdy jste se setkal(a) poprvé s folklórem a kdo Vás k němu přivedl?

Nikdo mne k němu nepřivedl, nemám k němu žádný vztah, nezajímá mě to.

Otázka č. 3: Jaké dodržujete doma lidové tradice a zvyky? Jestliže ano, tak jaké?

Zvyky – snad velikonoce, děcka chod'á šlahat, na hody chodíme ke kolotočám a v pondělí, když mám volno, tak na hřbitov.

Otázka č. 4: Účastníte se kulturních akcí a oslav ve Vaší obci? Pokud ano, jakých?

Ne, nechodím nikam. Kam, to jsem ti už řekl.

Otázka č. 5: Máte doma kroj, kdy si ho vy nebo někdo z rodiny obléká? Pokud ano, při jaké příležitosti.

Né, to fakt né. Já mám za kroj moje „kimono“.

Otázka č. 6: Je pro Vás folklor důležitý?

Ne, není. A měl by?

Otázka č. 7: Co říkáte na hody, změnil(a) byste dnešní podobu nebo se Vám líbí takové jaké jsou?

Mě je to úplně jedno.

Otázka č. 8: Pomohl Vám folklor v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Ne.

Otázka č. 9: Pokud chodíte na folklorní akce, s kým se tam setkáváte?

S nikým, když nikam nechodím.

**Otázka č. 10: Vybaví se Vám i nějaký nepříjemný, negativní ohlas na folklor?
V případě, že ano, tak od koho a jakým?**

Oni jsou uzavřená společnost, kdybych i chtěl chodit v kroji, tak by se na mne dívali, jak na v..a, když už ani moji rodiče v kroji nechodili. Na hodech, u muziky tě ani pořádně nepozdraví, opravdu si myslí, že jsou něco víc!

5. ROZHOVOR - muž 65 let, člen mužského sboru

Otázka č. 1: Co si představujete pod pojmem „folklór“ a co pro Vás znamená?

Když se řekne folklor, tak to je vlastně náš styl života, jsou to naše krásné písničky, tance, krásné kroje, jedinečné nářečí, prostě to, co si přenášíme z generaci na generaci a snažíme se o její uchování. Je to naše dědictví, které musíme uchovávat a přenášet dál .

Otázka č. 2: Kdy jste se setkal(a) poprvé s folklórem a kdo Vás k němu přivedl?

No určitě rodiče, celá rodina.

Otázka č. 3: Jaké dodržujete doma lidové tradice a zvyky? Jestliže ano, tak jaké?

Doma dodržujeme všechny tradice a zvyky. Na hody chodíme k muzice, vnuk byl stárkem, já furt zpívám s mužákama, tak to víš, samé vystoupení, zkoušky, představení..

Otázka č. 4: Účastníte se kulturních akcí a oslav ve Vaší obci? Pokud ano, jakých?

Chodíme na hody, na krojový ples, dívčí vínek, jsme zváni na všechny možné přehlídky, zapomněl jsem na tvrdomské slavnosti.

Otázka č. 5: Máte doma kroj, kdy si ho vy nebo někdo z rodiny obléká? Pokud ano, při jaké příležitosti.

Jasně, že máme. V kroji chodím já a teď můj vnuk, oblékáme si ho všady, kam je potřeba. Tzn. na hody, na krojový ples, na vystoupení, na svěcení vína, na vánočních zpívání.

Otázka č. 6: Je pro Vás folklor důležitý?

Kdyby nebyl, tak nezpívám a nejsem členem sboru. Baví mne zpívání, tanec. Je skvělé, když se furt ještě tak scházíme, zazpíváme spolem, poklábosíme, pokoštujeme všechny

vína. A šak určitě víš, že už asi 6 – 7 roků chodíme zpívat před Vánocama, do Domova seniorů do Břeclavi, to je aspoň publikum, víš, jaké potěšení jim naše vystoupení působí. A nikdo nikdy neřekl, že nebude vystupovat. Všichni vystoupí ochotně a rádi.

Otázka č. 7: Co říkáte na hody, změnil(a) byste dnešní podobu nebo se Vám líbí takové jaké jsou?

Já si myslím, že ano, neměnil bych nic. Ženské sice nadávají, že děvčata mají krátké sukně, ale nám chlapom to vůbec nevadí, ba naopak.

Otázka č. 8: Pomohl Vám folklor v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

V zaměstnání sem mosel vždy na akcích něco zazpívat, zaverbovat, ale to mě problém nedělalo. Nevadilo mi to. Pokud to umíš, děláš to rád, proč ne.

Otázka č. 9: Pokud chodíte na folklorní akce, s kým se tam setkáváte?

Se všemi kamarády, známýma, se všemi příbuznými, prostě, s těmi, kdo se chce zabavit, zazpívat, zaverbovat, zatancovat.

Otázka č. 10: Vybaví se Vám i nějaký nepříjemný, negativní ohlas na folklor? V případě, že ano, tak od koho a jakým?

To víš, že se dycky najdou nějakí rypáci a chytráci. Hlavně, od lidí, kterým folklor nevoní a hlavně nevidí tu práci, která za tym stojí. Příprava, nácvik, údržba, chystání krojů. Ale hlavně čas, finanční prostředky, neříkám, něco získáváme z obou obcí, jak z Kostic, tak z Tvrdonic, také od sponzorů, ale také z vlastních kapes. Ale to tak bývá, nezavděčíš sa všeckým.

6. ROZHOVOR - muž 21 let, člen kostické chasy

Otázka č. 1: Co si představujete pod pojmem „folklor“ a co pro Vás znamená?

Folklor – to jsou naše podlužácké písničky, náš kroj, verbuňk, vrtěná. To co nám předali naši předci a my je předáváme dál.

Otázka č. 2: Kdy jste se setkal(a) poprvé s folklórem a kdo Vás k němu přivedl?

S folklórem jsem spjatý už odmalička. Žije s tím celá naše rodina. Určitě rodiče. Také babička s dědou.

Otázka č. 3: Jaké dodržujete doma lidové tradice a zvyky? Jestliže ano, tak jaké?

Doma dodržujeme všechny tradice a zvyky. Na hody chodíme k muzice, velikonoční, vánoční zvyky. Sám jsem stárkem.

Otázka č. 4: Účastníte se kulturních akcí a oslav ve Vaší obci? Pokud ano, jakých?

Tak, jak už jsem řekl. Chodíme na hody, na krojový ples, dívčí vínek, na hody „přespole“.

Otázka č. 5: Máte doma kroj, kdy si ho vy nebo někdo z rodiny obléká? Pokud ano, při jaké příležitosti.

Kroj máme celá naša rodina. V kroji chodím nejenom já, ale i má sestra, rodiče. Prarodiče. Oblékáme ho všude, kam je potřeba. Tzn. na hody, na krojový ples, na svěcení vína, na vánoční zpívání.

Otázka č. 6: Je pro Vás folklor důležitý?

Určitě ano, jinak bych nechodil v kroji. Baví mne zpívání, tanec. Je to skvělá odreagovačka.

Otázka č. 7: Co říkáte na hody, změnil(a) byste dnešní podobu nebo se Vám líbí takové jaké jsou?

Určitě ano, neměnil bych nic.

Otázka č. 8: Pomohl Vám folklor v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Mamka mi psala omluvenky do školy. Když bylo třeba po hodech, po velikonocích. Tak, to bylo fajn. A dodnes to ve škole respektují.

Otázka č. 9: Pokud chodíte na folklorní akce, s kým se tam setkáváte?

Se všemi kamarády, známýma, které jsem dlouho neviděl.

Otázka č. 10: Vybaví se Vám i nějaký nepříjemný, negativní ohlas na folklor? V případě, že ano, tak od koho a jakým?

Ne, myslím, že ani ne.

4.2 Analýza a interpretace výsledků výzkumu

V následujícím rozboru předkládám výsledky zjištěné z jednotlivých rozhovorů.

Otázka č. 1: Co si představujete pod pojmem „folklor“ a co pro Vás znamená?

Kromě jednoho respondenta, všichni dotazovaní jednoznačně odpověděli, že folklor pro ně znamená jejich „život“, jsou to lidové písničky, tance, způsob trávení volného času, krásný kroj, nářečí a snaha udržovat tradice a zvyky v obci a rovněž je prezentovat.

Otázka č. 2: Kdy jste se setkal(a) poprvé s folklórem a kdo Vás k němu přivedl?

Všichni respondenti, kromě člena JUDO, se shodli na tom, že s folklórem se setkali již v dětství. K folkloru je přivedli rodiče, prarodiče, někdo z rodiny. Tzn., že rodina ovlivnila budoucí vývoj a rovněž životní styl jednotlivých respondentů.

Otázka č. 3: Jaké dodržujete doma lidové tradice a zvyky? Jestliže ano, tak jaké?

U této otázky se všichni respondenti shodli na tom, že lidové tradice a zvyky dodržují. Z toho je patrné, že na Podluží se dochovalo mnoho zvyklostí a tradic, které se dodržují celý rok. Jedná se především o velikonoční zvyky (chození „po šlaháčce“, škrábání kraslic), dále hodové zábavy, krojové plesy, fašanky.

Otázka č. 4: Účastníte se kulturních akcí a oslav ve Vaší obci? Pokud ano, jakých?

Na tuto otázku všichni respondenti odpověděli souhlasně, kromě jednoho, že se účastní všech akcí, oslav, které probíhají v obci Kostice. Jedná se především o tradiční hody, krojový ples, dívčí vínek, svěcení vína, vánoční zpívání.

Otázka č. 5: Máte doma kroj, kdy si ho vy nebo někdo z rodiny obléká? Pokud ano, při jaké příležitosti.

Opět i u této otázky se všichni dotazovaní, kromě jednoho, shodli na tom, že v mnoha rodinách se dochovalo krojové vybavení. Dokonce jedna z dotazovaných nosí běžně všední podlužácký kroj „sukně“. Všichni oblékají kroj buď na hody, krojový ples, dívčí vínek, na vystoupení slováckého krúžku či souboru, na svěcení vína apod.

Otázka č. 6: Je pro Vás folklor důležitý?

Kladně odpověděli všichni respondenti, kromě jednoho, ano je důležitý. Ostatně, kdyby nebyl, nedělali by to, co dělají. Všichni jsou s folklorem aktivně spjatí. Jsou to členové krúžku, souborů nebo sami soubor vedou. Je to jejich životní styl.

Otázka č. 7: Co říkáte na hody, změnil(a) byste dnešní podobu nebo se Vám líbí takové jaké jsou?

Jednomu respondentovi byla tato otázka úplně jedno. Zbytek dotazovaných jednohlasně odpověděli, že dnešní podoba hodů se jim líbí a nic by neměnili. Jedna z respondentek poukázala na kratší délku sukni u dívčího kroje. Tady spatřujeme ten rozdíl oproti generaci našich babiček.

Otázka č. 8: Pomohl Vám folklor v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Ve většině odpovědí na tuto otázku zazněla odpověď „Ne“. Jiní odpověděli, že třeba ve škole nebo v zaměstnání při nějakých akcích předváděli, co umí. A rádi zúročili jejich dovednosti a schopnosti.

Otázka č. 9: Pokud chodíte na folklorní akce, s kým se tam setkáváte?

Všichni, kromě jednoho, odpověděli, že kromě rodinných příslušníků, příbuzných, se setkávají se svými přáteli, kamarády, vrstevníky. Se všemi, kteří mají rádi tanec, zpěv, rádi se baví. Objevují se zde mladí i starší, ale také další návštěvníci folklorních akcí z blízkého i vzdáleného okolí.

Otázka č. 10: Vybaví se Vám i nějaký nepříjemný, negativní ohlas na folklor? V případě, že ano, tak od koho a jakým?

Uvedené odpovědi na tuto poslední otázku se od sebe dost odlišují. Odvíjí se to od toho, s kým se jednotliví respondenti setkávají, kde pracují nebo studují, v jaké společnosti se pohybují. Část odpověděla, že se s negativním ohlasem nesešla, zbývající se setkali buď s nezájmem, nepochopením nebo s názorem svědčícím o neznalosti, která souvisí s jiným pohledem člověka na folklor. Nevidí práci, která stojí za přípravami programu, nácvikem, údržbou krojového vybavení a dalších podstatných věcí s tím spojenými. A zajímavostí je, že se pak na folklorní akce chodí pobavit jako ostatní.

Vyhodnocení výzkumných problémů

Otázky jsem zvolila tak, aby poskytovaly odpověď na moji výzkumnou otázku, a to „Jaká je role folkloru v životě současnosti na Podluží pro sociální pedagogiku?“ Tzn. v tomto případě - proces socializace, trávení volného času. Význam udržovat lidové zvyky a tradice a uchovávat a předávat je další generaci.

VP1: Seznamují děti s folklorem a tradicemi rodiče?

K vyhodnocení této hypotézy směřovala otázka č. 2, částečně i otázky č. 3, 5. Z odpovědí jednoznačně vyplynulo, že k folkloru jsou jedinci vedeni rodiči, prarodiči, rodinnými příslušníky.

VP1 – potvrzeno - verifikováno

VP2: Projevuje se o zájem o folklor pouze u jedinců, kteří folklorem „žijí“ ?

K této výzkumné otázce jsem směřovala otázky č. 1, 4 a 6. Nebyla potvrzena, neboť zájem o folklor se projevuje rovněž u jedinců, kteří nemají zakořeněné rodinné tradice spojené s folklorem. Jedná se především o děti a mládež, které přivedli k folkloru rodiče, z důvodu zaplnění volného času. Další vliv má i okolí či prostředí, ve kterém jsou děti vychovávány. Tady je nutné zmínit to, že pokud se rodina přestěhuje do jiné lokality, automaticky se zapojí do kulturního a společenského dění v obci. Děti a mládež mají možnost navštěvovat krúžky, soubory apod., zájem o folklor se pak „nastartuje“ i u osob, které neměli s folklorem nic společného.

VP2 – nepotvrzeno - falzifikováno

VP3: Uvědomují si lidé v obci Kostice význam folkloru a snaží se tradice dodržovat a předávat dál?

Občané Kostic si velmi dobře uvědomují význam pojmu „folklor“, dodržování a předávání tradic dalším generacím. Lidové zvyky nadále dodržují a vedou k tomu i své děti, vnuky, pravnučky, což vyplynulo ze všech položených otázek. Dokonce i ti, kteří deklarují nezájem o lidovou kulturu, pomáhají stavět máju na hody, to svědčí o určité soudružnosti obyvatel obce a snaze se podílet na jejím společenském životě, byť jsou jejich zájmy odlišné.

VP3 – potvrzeno - verifikováno

Šetřením bylo zjištěno, že dvě výzkumné hypotézy byly verifikovány jedna falzifikována.

4.3 Vyhodnocení stávající situace a její možná náprava

Díky tomu, že všechny respondenty osobně znám, proběhly rozhovory v příjemné a pohodové atmosféře. Otázky byly pokládány jasně a srozumitelně, tzn., že nedocházelo k nějakým nesrovnalostem v pochopení otázky. Já jsem se přesvědčila o správnosti zvolené metody a potvrzení stanoveného cíle výzkumu. Téměř všichni respondenti, s výjimkou jednoho, dodržují nějaké folklorní tradice, zvyky. Taky si myslím, že všem respondentům pak náš rozhovor napomohl k utřídění svých myšlenkových postojů a názorů.

Současnou situaci na Podluží, která byla v průběhu celého výzkumu sledována a byla součástí výzkumné otázky, můžeme vyhodnotit jako povzbudivou, a to z toho důvodu, že folklor a dodržování, předávání lidových tradic, zvyků, obyčejů má velmi kladný vliv jednak na socializaci člověka, jednak na využití volného času, a to jak dětí, mládeže nebo starší generace. K folkloru je obvykle vedli rodiče, prarodiče, či kamarádi. Z toho usuzuji, že folklor má velmi důležitou úlohu při výchovném procese na utváření mezilidských vztahů, mezi jednotlivci dochází k navazování nových vztahů, upevňování přátelství a předávání nových zkušeností, dovedností. Plní i funkci integrační, a to když účastníky spojuje, sdružuje a utváří se plnohodnotné vztahy v dobré partě, v přátelství a v kamarádství.

Z rozhovorů byly patrné i některé negativní ohlasy na folklor. Respondent je členem jiného sdružení než folklorního. Volný čas využívá jinak než dodržováním folklorních tradic a zvyků. Upřednostňuje jiný životní styl, který nemá s folklorem nic společného. Je možné, že negativní pohled a názor na folklor může mít dítě vrozené. Dále ne všichni rodiče mají kladný vztah k folkloru, a tím se nesnaží vést výchovu touto cestou. Neopomenu též uvést finanční stránku ohledně pořízení krojového vybavení a vůbec „starostí“ o kroj.

Na druhou stranu je třeba zmínit, že pokud se jedná např. o „stavění máje“, pomáhají „krojovaným“ všichni, kdo má ruce, nohy. Zda jsou to „judisté“, „motorkáři“ nebo „fotbalisté“. Tady je právě patrné to „začleňování“ do společnosti, utváření přátelství, kamarádství i v jiné komunitě než té „své“. To je patrné i např. z úterních hodů, které jsou jedinečné svou volnějším zábavou. Nebo u fašanku, kdy mladí, starší se sjíždějí z celého blízkého okolí a za doprovodu dechovky či moderní hudby předvádějí různé scénky ze života. Pak všichni společně tancují jak folklorní tance tak „modernu“. Baví se všichni pospolu, vzniká lepší komunikace a soudružnost mezi všemi hosty. A pak mizí – ty si „kabeláč“ – chodíš v kroji – „ty jsi folklorista a já ne“.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jaká je role folkloru v životě současnosti na Podluží. Příjemným zjištěním bylo, že i v dnešní přetechnizované době, době skype, facebooku, ipodů, ipadů, playstationů se mladí lidé snaží uchovávat tradice a zvyky předávané našimi předky z generace na generaci.

Někam patřit je důležitou součástí toho, aby člověk v dnešní uspěchané době byl šťastný a spokojený, a právě tyto folklorní tradice a zvyky lidi k sobě pojí. Dalším zajímavým zjištěním je to, že i v dnešní době, jeden dělá něco pro druhé, jen tak, z vlastního přesvědčení, z vlastní iniciativy, bez nároku na nějakou výhodu, finanční ohodnocení, prostě dobrovolně a svobodně na základě svých potřeb a nutného odpočinku. Folklor nám ukázal, jaké potřeby to jsou. Člověk se vzájemně obohacuje, poznává mnoho dalších lidí, ale i sám sebe. Můžeme potvrdit, že folklor byl přímo součástí každodenního života (např. zpěv při práci), nejen toho společenského života na Podluží, velkou měrou se podílí na volnočasových aktivitách jak jedince, tak celých rodin na Podluží. Jako součást kultury společnosti přispívá k výchově k hodnotám, k zájmu o historii, o navázání toho, co bylo v minulosti na dědině přirozené a běžné. Dále si myslím, že jde o snahu starší generace dát příklad mládeži a motivovat je v oblasti folkloru, udržovat a rozvíjet tradici hodů, krojových plesů a lidových zvyků. Protože vyprávění, zvyky, písně a tance jsou součástí nejen našeho života, ale jsou součástí kulturního a národního dědictví.

Souvislost folkloru s oborem sociální pedagogika jsem si utvrdila hlavně v tom, že jsou zde zahrnuty jednak složky estetické, mravní, rozumové a tělesné, což jsou jedny z důležitých atributů výchovného procesu. Dalším významným prvkem je atribut komunikace, ať už verbální či neverbální. Komunikace nás samých se sebou a taky s dalšími lidmi. A ta komunikace folklorní je určitě specifická, hlavně svou úctou k předchozím generacím, láskou k rodnému kraji, pýchou na vlastní kořeny a hrdostí na svůj původ. Dovolím si naznačit, že především pedagogové ve školách by měli osnovy přizpůsobit tak, aby děti učili na základě toho, co se vyskytuje v jejich domácím prostředí a teprve pak postupně poznatky rozšiřovat a srovnávat až za hranice našeho vesmíru.

Díky výzkumu jsem zjistila, že ohledně budoucnosti folkloru si nemusíme dělat žádné starosti, jelikož zmíněný nový pohled na tradice, na schopnost nastupujících generací přijmout tvůrčími postupy odkaz minulosti, dokládají v předváděných zvycích, a to

v aranžmá písní, tanců. Proto bychom neměli zapomínat na své kořeny, dále na ty, kteří nás svým uměním obdarovali, hlavně dávným předkům a teď jejich následovníkům.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BURIÁNEK, J., Sociologie, nakladatelství Fortuna, 1996, 2001. 128 s. ISBN 80-7168-754-5.
- [2] FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. Podluží. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. 196 s.
- [3] FROLEC, V. Prostá krása. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1984. 304 s. ISBN 33-684-84-1333.
- [4] GIDDENS, A. Sociologie. Překlad Jan Jařab. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- [5] JANÁK, J. Náš kraj. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1982. 263 s.
- [6] Kostice na přelomu tisíciletí. Pro Obec Kostice vydalo v roce 2013 vydavatelství Malovaný kraj, o. s., Břeclav. 231 s. ISBN 978-80-904956-8-5.
- [7] KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: PORTÁL, 2008. 120 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [8] MONTOUSSÉ, M., RENOARD, G., Přehled sociologie. Praha: PORTÁL, 2005. 336 s. ISBN 80-7178-976-3.
- [9] PÁVKOVÁ, J. a kol., Pedagogika volného času. Praha: PORTÁL, 2002.
- [10] PAVLICOVÁ, M., Lidová kultura a její společensko-historické reflexe. Brno: Ústav evropské etnologie FF MU.
- [11] PETRUSEK, M. a kol., Sociologie. Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1997. 75 s. ISBN 80-04-26689-4.
- [12] PODOBY KRAJE A ČASU, Kniha okresu Břeclav. Pro Okresní úřad Břeclav vydala společnost ARC Mikulov, s. r. o., 1996. 216 s. ISBN 80-902092-1-1.
- [13] VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. Základy pedagogiky volného času. Brno: PAIDO, 1995. 160 s. ISBN 80-901737-9-9.

ČASOPIS, BROŽURY

[1] *Malovaný kraj*, národopisný a vlastivědný časopis Slovácka, vychází od roku 1946.

[2] *Folklorní slavnosti a významné mezinárodní festivaly v ČR*. Folklorní sdružení ČR, 2011. 4 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

(<http://www.podluzi.cz/kostice>

(<http://artslexikon.cz/index.php/Folklor> ze dne 30.03.2015).

(<http://cs.wikipedia.org/wiki> ze dne 31.3.2015).

(<http://www.enviwiki.cz> ze dne 31.3.2015).

(http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Volný_čas&oldid=11231070(

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod. A podobně.

Tj. To je.

Sv. Svatý.

Tzn. Takzvaný.

Např. Například.

Aj. A jiné.

Kol. Kolektiv.

n. l. Našeho letopočtu.

Stol. Století.

Atd. A tak dále.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Chasa nakládá „budoucí máju“

Obrázek č. 2: „Mája“ se už veze

Obrázek č. 3: Tři generace ve svátečním kroji

Obrázek č. 4: Kroje dvou generací

Obrázek č. 5: Focení do „Knihy Podluží“

Obrázek č. 6: Focení do „Knihy Podluží“

Obrázek č. 7: Hody v Kosticích

Obrázek č. 8: Hody v Kosticích

Obrázek č. 9: Dcera Amálka před vystoupením na „Dni řemesel“ v Moravské Nové Vsi

Obrázek č. 10: Dcera Amálka při vystoupení na „Dni řemesel“ v Moravské Nové Vsi

Obrázek č. 11: Kostická chasa na fašankové zábavě

Obrázek č. 12: Kostická chasa na fašankové zábavě

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Fotografie

**PŘÍLOHA P I: FOTOGRAFIE POSKYTNUTÉ KOSTICKOU
CHASOU A FOTOGRAFIE Z VLASTNÍHO ARCHIVU**

Obrázek č. 1: Chasa nakládá „budoucí máju“

Obrázek č. 2: „Mája“ se už veze

Obrázek č. 3: Tři generace ve svátečním kroji

Obrázek č. 4: Kroje dvou generací

Obrázek č. 5: Focení do „Knihy Podluží“

Obrázek č. 6: Focení do „Knihy Podluží“

Obrázek č. 7: Hody v Koticích

Obrázek č. 8: Hody v Koticích

Obrázek č. 9: Dcera Amálka před vystoupením na „Dni řemesel“ v Moravské Nové Vsi

Obrázek č. 10: Dcera Amálka při vystoupení na „Dni řemesel“ v Moravské Nové Vsi

Obrázek č. 11: Kostická chasa na fašankové zábavě

Obrázek č. 12: Kostická chasa na fašankové zábavě

